

Juli 2006 elfde jaargang nummer 1

Dit informatiebulletin is een periodieke uitgave van de **Historische Vereniging Winsum-Obergum**.

In dit bulletin worden artikelen en berichten opgenomen met betrekking tot het werkterrein en de activiteiten van de vereniging, de ingestelde werkgroepen, individuele leden of derden. Een ieder, al dan niet lid van de vereniging, kan ideeën, suggesties en materiaal aanleveren op onderstaand redactieadres. De redactie zal beoordelen of het aangeboden materiaal voor plaatsing in aanmerking komt.

Dit bulletin zal drie keer per jaar verschijnen en wordt gratis aan de leden van de vereniging verstrekt. Voor niet-leden is het bulletin, tegen betaling van € 5,- per exemplaar, verkrijgbaar bij: P. Noord, Kloosterstraat 8, 9951 CE Winsum.

Redactie:

B. van der Dussen
J. A. Groothof
J. Huitsing
J. Stevens
C. A. Tersteeg

Redactieadres:

Hamrik 7, 9951 JH Winsum
www.winshem.nl
e-mail: info@winshem.nl

Voorzitter

Drs. J. Tersteeg
Westerstraat 31, 9951 EM Winsum
telefoon: 0595-442456

Secretaris

C. de Ranitz
Bellingeweër 10, 9951 AM Winsum
telefoon: 0595-441921

Penningmeester

I. van der Molen-Huisman
Hendrik Werkmankade 6, 9951 MD Winsum
telefoon: 0595-443050

Algemeen Adjunct

J. Venhuizen
Schepperijlaan 56, 9951 BL Winsum
telefoon: 0595-441574

Leden

B. Raangs
Havenstraat 4, 9951 AE Winsum
C. de Ranitz
Bellingeweër 10, 9951 AM Winsum
C.A. Tersteeg
Freesialaan 30, 9951 GM Winsum
J. Veltman
Schoolstraat 12, 9951 EL Winsum
A. Bremer
Potvenne 7, 9951 JL Winsum

Kosten lidmaatschap: € 15,- per jaar, bij verzending € 19,- per jaar. Beëindiging van het lidmaatschap dient u vóór het einde van het kalenderjaar kenbaar te maken bij de secretaris van de vereniging.

Bankrelatie: ABN-AMRO Winsum;
rekeningnr. 61 23 36 174

ISSN 1386-1530

Vormgeving: Jaap Stevens
Prepress: Letter & Lijn bv
Druk: Drukkerij Alba

Voorwoord

Het eerste nummer van jaargang elf van ons Infobulletin heeft lang op zich laten wachten.

Het spijt de redactie dan ook dat uw geduld danig op de proef is gesteld, maar.... met dit extra dikke nummer heeft u wel wat bijzonders in huis gekregen.

Het grootste deel van de inhoud wordt namelijk in beslag genomen door een complete inventarisatie van alle, nog aanwezige graven op het prachtige kerkhofje van Bellingeweër. Dankzij de noeste arbeid van de club vrijwilligers, die op zaterdag 30 augustus 2003 de gebruikelijke rust op Bellingeweër danig verstoorden, weten we nu exact van welke oud-kerspelbewoners nog stoffelijke herinneringen op het kerkhofje aanwezig zijn.

Hun namen, eventuele familieleden, geboorte- en sterfdata en soms ook andere opmerkelijke bijzonderheden zijn in deze inventarisatie vastgelegd, zodat zij ook voor de toekomst niet in vergetelheid zullen raken.

Overigens kostte de uitwerking van de resultaten van de werkdag, - met name ook de uniformering van de beschrijvingen van de bijna honderd graven -, veel meer tijd dan wij aanvankelijk gedacht hadden.

Maar het resultaat mag er dan ook wezen, want de, op het eerste gezicht wat droge inventarisatie roept bij lezing vele herinneringen aan en historische bijzonderheden van de overledenen en hun oude kerspel op. Ongetwijfeld biedt het overzicht vele aanknopingspunten voor verder historisch onderzoek, zoals voor boerderijenonderzoek en genealogie.

Verder bevat dit nummer, dankzij de eerste onderzoeken van onze kersverse werkgroep 'scheepswerven', op de middenbladzijden een prachtige foto van een van de oude scheepswerven van Obergum.

Nu, naar we hopen, een warme zomer op komst is, willen we u toch nog even waarschuwen voor al te gretige ijsconsumptie, want in 1933 lagen zo'n 250 dorpsgenoten kreunend in hun bed ten gevolge van het eten van besmette ijswafels uit Heerema's nieuwe ijsfabriekje.

Op de laatste bladzijden drukken wij de notulen af van onze laatste jaarvergadering en de extra ledenvergadering over de statutenwijziging.

Veel lees- en kijkplezier.

Oh ja, en tenslotte, de redactie kan u nu al verklappen dat het tweede nummer van ons tijdschrift kort na uw welverdiende vakantie op de deurmat zal liggen.

■ De redactie.

Inhoud

Het kerkhof van Bellingeweër	2
De oude scheepswerf te Obergum	16
Paratyphus door ijsco's in de zomer van 1933	27
Extra ledenvergadering 27 april	28
Notulen jaarvergadering 29 maart	29

Het kerkhof van Bellingeweer

Enkele oudere gegevens en een inventarisatie van alle graven

In de vroege, en zeer natte ochtend van zaterdag 30 augustus 2003 verzamelde zich in de schuur van ons bestuurslid Cees de Ranitz een groep van 17 enthousiaste leden om, gewapend met meetlinten, formulieren, schoppen en pennen een up-to-date inventarisatie te maken van alle nog aanwezige graven op het mooie kerkhofje van Bellingeweer. Nadat de verregende liefhebbers door bestuurslid Clemens Tersteeg van koffie waren voorzien, volgde in de tot huisbioscoop omgedoopte schuur een instructie van deskundige Reint Wobbles. Om 11 uur werd in drie groepen begonnen met de inventarisatie. De eerste groep ging aan de hand van standaardformulieren aan de slag met het zorgvuldig beschrijven van de graven en het ontcijferen van de grafteksten. De tweede groep begon met prikstokken een onderzoek naar de fundering van de in 1823 afgebroken kerk en naar grafzerken die mogelijk in de loop der tijd onder de zoden waren verdwenen. De derde groep bediende zich van kompas, meetlint en millimeterpapier om het gehele kerkhof met alle nog aanwezige graven te meten en op schaal te tekenen. De resultaten van deze 'werkdag', waarvan in ons Infobulletin Winshem (jr. 8, nr. 3, oktober 2003, p. 22-24) reeds een kort verslag werd opgenomen, zijn in deze bijdrage vastgelegd.¹

Eerst behandel ik hier enkele oudere gegevens over het kerkhof.



Foto 1. Een impressie van de werkdag, 30 augustus 2003.

Enkele oudere gegevens

Formsma deelt in *Winsums Verleden* mee dat Bellingeweer reeds in een vijftiende-eeuws register van het bisdom Munster als parochie vermeld wordt.² Op 20 februari 1581 werden de kerk en de pastorie van het kerspel door de te Winsum gelegende geuzen verbrand. Ten gevolge hiervan werd de parochie Bellingeweer na de Hervorming aanvankelijk bij Winsum gevoegd. Nadat er zo'n zestig jaar lang 'een steenbult van de oude kapel hadde geleegen seedert de troubelen en oorloogen met de stadhouderen van de koningen van Spangien', werd de kerk in 1641 herbouwd door de unicus collator Onno Tamminga, heer tot Bellingeweer.

Een gedenksteen (1641)

Pathuis (p. 205, nr. 887)³ vermeldt in zijn *Groninger gedenkwaardigheden* dat er op Bellingeweer tot 1823 een gedenksteen aanwezig moet zijn geweest waarvan de tekst aan deze herbouw herinnerde:

INT JAAR 1641 HEEFT JR. ONNO TAMMINGA DESE KERCKE TER EEREN GODES VAN NIEUS HEERBOUDT. AETATIS SUAE 64.⁴

Enkele jaren na deze herbouw, in 1646, kreeg Bellingeweer een eigen predikant, totdat het kerspel in 1683 werd samengevoegd met Ranum.

Een klok (1678)

In 1678 schonk een jongere Onno Tamminga een klok aan de kerk. Deze droeg, volgens Pathuis, het volgende, op het eerste gezicht vanwege de vele afkortingen wat raadselachtige opschrift:

ONNO TAMMINGA, TOT. W., B., A. CUM ANN. JR EN HOV., ERFSC. TOT W. EN S.ZYLEN, STAET GEN., UNICUS COLL. P. HEMONY FEC. AO 1678.⁵

Zonder afkortingen luidt de tekst:

Onno Tamminga, tot Winsum, Bellingeweer, Adorp, cum annexis (= met alles wat daarbij behoort), *Jonker en Hoveling, Erfschep-*

per tot Winsumer en Schaphalster Zijlen, Staet Generael, Unicus Collator (= enig collator). *Petrus Hemony fecit* (= heeft mij gemaakt) *Anno 1678*.

Na afbraak van de kerk in 1823 verhuisde deze klok eerst naar Wirdum en later, in 1877/78, door ruil naar Tjamsweer, waar hij na de oorlog terugkeerde en nog steeds aanwezig is.

Enkele oude grafzerken

Uit de eerste periode na de herbouw van de kerk in 1641 werden op het kerkhof nog twee grafzerken bewaard. De oudste zerk is die van de herbouwer van de kerk, Onno Tamminga. Deze monumentale en rijk bewerkte steen is enkele jaren geleden, om verdere beschadiging ten gevolge van weersinvloeden te voorkomen, overgebracht naar de N.H. Kerk van Winsum, waar hij nu aan de zuidzijde in de torenruimte staat.

Op het kerkhof is de oude plaats van de zerk sedertdien gemarkeerd door een grijs-marmeren plaat (vgl. G2). De tekst op de oude zerk luidt:

ONNO TAMMINGE, HEER TOT BILLINGWEER, EENICHSTE COLLATOR VAN DESE KERCK, IN UBBEGA, MARNA ENDE HALVE AMBT MIT ANN. JONCKER ENDE HEUVELING, IS IN DEN HEERE GERUSTET DEN 19 SEPTEM: ANNO 1652, OLT 75 JAEREN. VERWACHT EEN SALIGE OPSTANDINGE IN CHRISTO. SEQUIMINI (= volgt na).

Naast deze zerk, die Pathuis uiteraard ook vermeldt,⁶ is er nog een tweede zerk uit deze periode, waarvan nog steeds een (losliggend!!) fragment op het kerkhof aanwezig is, t.w. C1. De tekst bij Pathuis luidt:

ANNO 1644, DEN 7 JULI, IS DE DOCHTSAME GRIETE JANSSENS IN DEN HEERE GERUST.⁷

Overigens blijkt de steen ten tijde van Pathuis niet op het kerkhof te hebben gelegen maar aan de buitenzijde van de zuidwesthoek van de kerkhofmuur.

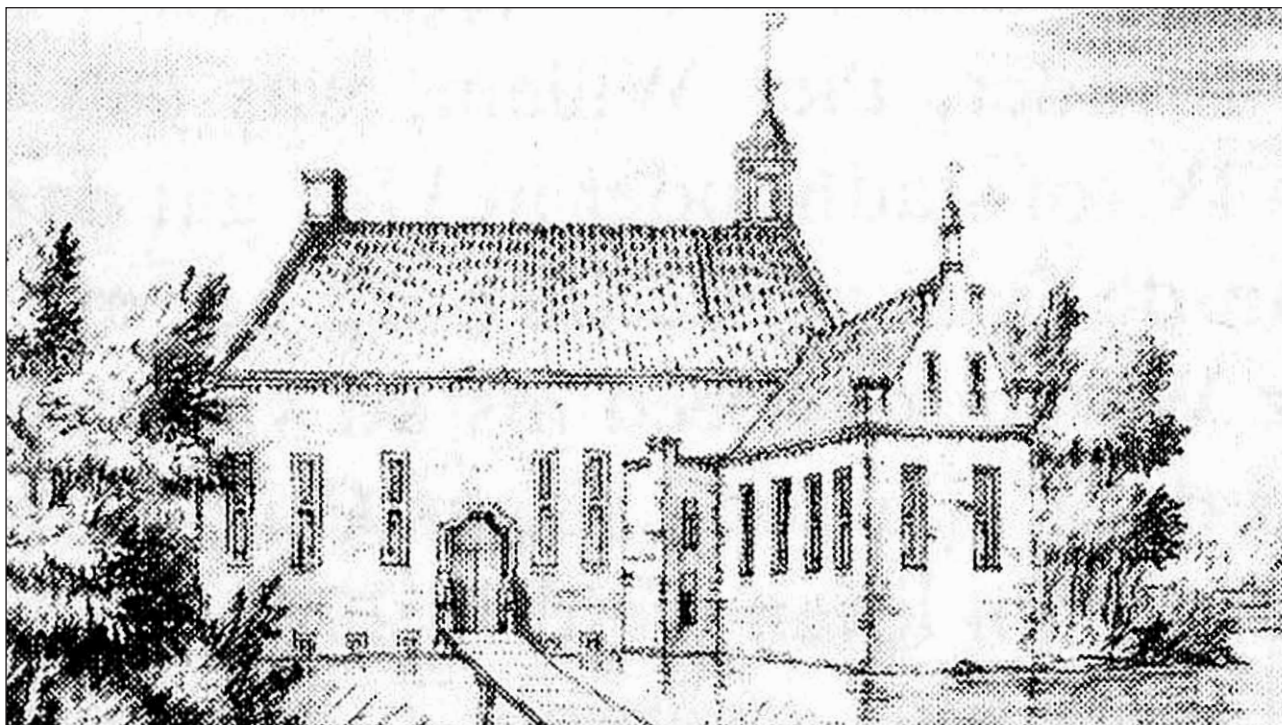


Foto 2. De borg Tamminga (Stellingwerff).



Foto 3. Het fragment van de zerk van Griete Jansens (graf C1.).

Als laatste noemt Pathuis nog de zerk van Gerlacus Ubben, die in 1729 als 'leeraar' van de gemeenten Bellingeweer en Ranum stierf op 79 jarige leeftijd. Zijn graf is nog steeds bewaard in rij F, nr. 5.

Rouwborden en naamplaten

Tenslotte vermeldt Pathuis nog drie rouwborden en drie naamplaten van doodskisten die te Bellingeweer aanwezig moeten zijn geweest. De rouwborden zijn helaas verloren gegaan. Ze waren Pathuis alleen nog bekend uit bewaard gebleven beschrijvingen of tekeningen in archieven. Achtereenvolgens gaat het hier om een rouwbord voor Onno Tamminga (19 september 1652), Schotto Tamminga (27 mei 1663) en Lamoraal van der Noot van Risoir (7 oktober 1670). Deze laatste was de echtgenoot van Cecilia Tamminga.⁸

De drie, in het Groninger Museum bewaarde, loden naamplaten van doodskisten dateren uit de achttiende eeuw en bewaren de herinnering aan familieleden van de Van Sytzama's. Achtereenvolgens gaat het om 'H.W.L. van Sytzama' (2 september 1737), freulin 'Johanna Ebella Judith Juliana Maria van Sytzama' (5 november 1738) en 'J.G. van Sytzama' (19 september 1757).⁹ Hoewel ik de vermelding van deze platen bij Pathuis al wel 'ns had gezien, viel mij nu pas op dat er iets bijzonders mee aan de hand was. Een 'H.W.L. van Sytzama' die op 2 september 1737 is overleden, kon ik niet terugvinden in de genealogie van de familie. Wel echter een W.H.L., namelijk Willemiene Helene Lucie. Zij werd als derde kind uit het tweede huwelijk van Pier Willem van Sytzama en Geertruyd Fuck van Burmania, Vrouwe

van Bellingeweer, op 9 april 1736 te Bellingeweer geboren. Welnu, Pier Willem van Sytzama (1688-1759) was de vader van de dichteres Clara Feyoena van Sytzama (1729-1807), die een dochter was uit zijn eerste huwelijk. De bij haar overlijden slechts anderhalf jaar oude Willemiene was dus een halfzus van Clara Feyoena, die 8 jaar oud moet zijn geweest toen het meisje op het kerkhof van Bellingeweer ter aarde werd besteld.¹⁰

De freule, vermeld op de tweede naamplaat, Johanna Ebella Judith Juliana Maria, is het eerste kind geweest uit het tweede huwelijk van Clara's vader, Pier Willem van Sytzama. Toen Johanna stierf was zij ruim viereneenhalf jaar oud, want ze werd geboren te Bellingeweer op 20 juli 1733. Haar halfzus Clara was bij haar overlijden 9 jaar oud.

De derde naamplaat betreft J.G. van Sytzama. Volgens Pathuis zou op de plaat van J.G. als datum van overlijden 19 september 1757 hebben gestaan. Mijns inziens is hier echter sprake van een verschrijving, omdat er volgens de familiegenealogie geen J.G. op die dag en in dat jaar is overleden. Wel echter op 19 september 1737! Op die dag namelijk stierf, slechts vier maanden oud, het vierde kind uit het tweede huwelijk van Clara's vader. Het meisje heette Juliana Geertruyd, en overleed dus twee maanden na Johanna Ebella Judith Juliana Maria.

De drie, nu geïdentificeerde naamplaten van Willemiene, Johanna en Juliana betreffen dus de drie zeer jong overleden dochters van Pier Willem van Sytzama uit zijn tweede huwelijk. Alleen zijn zoon Frans Onno, geboren op 19 september 1734 en overleden in 1795, zou een langer leven beschoren zijn.¹¹

Hoe de jonge Clara Feyoena op het kerkhof van Bellingeweer de begrafenis van haar drie, zo jong en dicht op elkaar overleden halfzusjes beleefd zal hebben? Wie zal 't zeggen?

Een kerkhofbord, kerkhofhuisje en rijblokjes

Na de aankondiging van onze werkdag in augustus 2003 ontvingen wij een schrijven van de heer W.A. Bruins uit Winterswijk. De heer Bruins werd in 1919 te Winsum (Bellingeweer) geboren en woonde daar onder andere 14 jaar lang op Bellingeweer 29. In 1971 vertrok hij naar Winterswijk. Hij schreef ons toen:¹²

In het in ?? afgebroken gebouwtje, staande in de zuidoosthoek van het kerkhof (van Bellingeweer), hing een zwart houten bord, waarop in wit geschilderd de indeling van het kerkhof, aangevend op welke plek de eigenaren en/of bewoners van iedere boerderij of woning grafrechten hadden. Waar is dit bord gebleven?

Reeds in het verslag van onze werkdag kon ik dankzij een mededeling van bestuurslid Berend Raangs bekend maken dat het bord momenteel bewaard wordt in de torenruimte van de N.H. kerk van Winsum. Hieronder druk ik nogmaals een foto van en de nog leesbare indeling op het kerkhofbord af (zie foto 4 en 5).

Blijkens het bord telde het kerkhof tenminste 11 rijen graven

van west naar oost (vgl. A t/m L). Enkele van de door ons nu geïnventariseerde familiegraven kunnen we op kerkhofbord terugvinden: vgl. rij 1 - vak c: J. Brands = graf A1 t/m graf A6, rij 2 - vak b: H. Harmsma = graf B2 en B3, rij 2 - vak a: J. v. Wierden (= Weerden!) = graf B4, rij 3 - vak b: Wed. B. Hopma = graf C3 en C4, rij 4 - vak c: H. Bruins = graf D1 t/m D3, rij 5 - vak a: S. de Waard = graf E4, rij 8 - vak a: (v.d.) Tuuk = graf H1 t/m H3, en tenslotte rij 9 - vak a: W. Borgman = graf I2 en I3.

Enig onderzoek in de kerkelijke archieven van Bellingeweer, dat voor deze bijdrage echter nog niet diepgaand is uitgevoerd, zal de identificatie van andere namen en graven, alsmede de ouderdom van het kerkhofbord ongetwijfeld nader kunnen bepalen. Hetzelfde geldt ook voor het door Bruins genoemde gebouwtje in de zuidoosthoek van het kerkhof.

In de noordmuur van het kerkhof zijn overigens nog, ongeveer op het midden van de grafrijen A t/m M 12 zandstenen blokjes (0,12 x 0,115 m.) ingemetseld. Drie van deze blokjes, namelijk die bij de laatste 3 rijen K t/m M, bevatten geen enkele aanduiding. In de overige blokjes zijn getallen gebeeldhouwd, die op het eerste gezicht geen enkele samenhang lijken te vertonen: vgl. A - '119', B - '2', C - '123', D - '128', E - '118', F - '124', G - '117', H - '4', I - '122'.



Foto 4. Het kerkhofbord van Bellingeweer.

de tekst op het kerkhofbord van Bellingeweer		
a	b	c
1. F. Timmer	?	J. Brands
2. J. v. Wierden	H. Harmsma	J. de Boer
3. B. Goldhoorn	Wed. B. Hopma	Tilburg
4. Wed. Feitsema	?	H. B
5. S. de Waard	?	J. Bo
6. H. Poelstra	?	?
7. Wed. G v. Maren?	?	
8. Tuuk ?	?	R.
(9.) W. Borgman	Grafkelder	J. P
(10.) ?	?	?
(11.) ?	?	?
	?	

Foto 5. De tekst op het kerkhofbord van Bellingeweer.

Kerkhof te Bellingeweer.									
0	143	12	A. Wasker	Cybr. de Boer	Kleinhuize J. Smid	12	151	126	
			1234567	1234567	1234567				
0	2	11	Abelenhuize	W. de Boer	J. Dalrin	11	145	121	
			1234567	1234567	1234567				
0	?	10	Wol. H. v. Weerden	Cybr. de Boer	Borgsteede	10	8	9	
			1234567	1234567	1234567				
122	146	9	J. Braemans	W. v. d. Bosch	W. Borgman	9	6	6	
			1234567	1234567	1234567				
4	?	8	Pv. Vos	W. v. d. Bosch	J. Bruns	8	11	14	
			1234567	1234567	1234567				
117	140	7	D. Rijckens	W. G. v. Noren	W. G. v. Noren	7	147	120	
			1234567	1234567	1234567				
124	141	6	Pv. Vos	W. v. d. Bosch	L. Prelostra	6	13	13	
			1234567	1234567	1234567				
118	142	5	K. Kampenga	S. de Waard	S. de Waard	5	12	12	
			1234567	1234567	1234567				
128	153	4	R. H. Bruns	W. H. Fortuna	W. H. Fortuna	4	?	7	
			1234567	1234567	1234567				
123	148	3	Tilburg	W. B. Hofma	B. Goldhorst	3	7	8	
			1234567	1234567	1234567				
2	5	2	J. de Boer	J. v. Weerden	J. v. Weerden	2	148	129	
			1234567	1234567	1234567				
119	144	1	J. Braemans	F. Timmer	F. Timmer	1	?	5	
			1234567	1234567	1234567				
			1 ^{ste} zij	2 ^{de} zij	3 ^{de} zij				
			Nummers met een - gemerkt, gevuld.						

Foto 6. Indeling van de graven op het kerkhof van Bellingeweer, ca. 1945.

Een kerkhofreglement en kerkhofindeling

Over het bovenvermelde kerkhofbord en de onsamenvangende getallen op de rijblokjes in de noordmuur kwam ik voorlopig al wat meer te weten uit een vijf bladzijden tellend afschrift, dat allerlei stukken bevat met betrekking tot het kerkhof van Bellingeweer.¹³ Het afschrift bevat de volgende vijf onderdelen:

1. een 'Reglement voor de begraafplaats te Bellingeweer', opgesteld tijdens de vergadering van toezichthouders, de zgn. Commissarissen, op 25 augustus 1873.
2. een schematische indeling van rijen en graven op het kerkhof (zie foto 7), waarschijnlijk ergens in 1945 vervaardigd.
3. een 'Lijst van begravenen te Bellingeweer', tussen het voorjaar van 1919 en 30 juni 1945, met vermelding van 32 namen, gevolgd door aanduidingen van grafrij en grafnummer. Alle 32 personen blijken in 2) te zijn ingetekend.
4. een lijst van 'Stemgerechtigden Kerkhof Bellingeweer', die in totaal 24 namen bevat, maar niet is gedateerd, en
5. een ondertekening door Kerkvoogden van Winsum en Bellingeweer en Commissarissen van Bellingeweer bij een (niet toegevoegde!) 'kaart' (indeling), waarop een toewijzing van graven op 11 januari 1918 is vastgelegd.

Van dit afschrift heb ik de onderdelen 1), 4) en 5) in de bijlage na de inventarisatie afgedrukt. Onderdeel 2) is integraal weergegeven op bijgaande foto 6.

Welnu, uit deze indeling van rijen en graven blijkt duidelijk dat het kerkhof toen (1945) van west naar oost twaalf grafrijen kende, die op hun beurt ieder van noord naar zuid waren onderverdeeld in drie rijen. De twaalf west-oost-rijen blijken op drie manieren te zijn genummerd:

- a) 'Nieuw N° op begraafplaats': deze nummering loopt van 1 t/m 12,
- b) 'Bestaand huisnummer': deze nummering is slechts op de indeling aangegeven, en
- c) 'Oud nummer i/d muur'.

De door ons genoteerde getallen op de rijblokjes in de noordmuur blijken nu te identiek te zijn met die van c) in de meest linkse kolom op de indeling. Blijkbaar moeten er toen ook in de zuidmuur nog blokjes aanwezig zijn geweest met oude huisnummers, want de meest rechtse kolom van de indeling vermeldt: A - '5', B - '129', C - '8', D - '7', E - '12', F - '13', G - '120', H - '14', I - '6', K - '9', L - '121', M - '126'.

Inmiddels zijn deze blokjes in de zuidmuur helaas verdwenen. Blijkens artikel 2 van het reglement uit 1873 waren de getallen op de blokjes in de muren huisnummers, vgl. de tekst van artikel 2:

Het teken van het regt op graven bestaat in het huisnummer geplaatst in den muur der begraafplaats ter plaatse waar die graven zijn gelegen. Alzoo gaat bij overgang van het huis het regt op de begraafplaats mede over.

De twaalf west-oost rijen waren dus door middel van de nummers op de blokjes aan de noord- en aan de zuidzijde gekoppeld aan huizen, en niet aan families of personen.

De aanwezigheid van de blokjes wijst er ook op dat er oorspronkelijk niet drie, maar slechts twee rijen waren van noord naar zuid. De middels rij werd waarschijnlijk grotendeels in beslag genomen door het kerkgebouw en kon pas nadat de kerk in 1823 gesloopt was tevens voor begraven in gebruik worden genomen.¹⁴

De gereproduceerde indeling stelt ons ook in staat het, op vele plaatsen nauwelijks meer te lezen kerkhofbord aan te vullen of te corrigeren, vgl. (zie foto 5): 4c: 'H.B.' = H. Bruins, 5c: 'J. Bo' = K. Bouwman, 6a: 'H. Poelstra' = L. Poelstra, 8a: 'Tuuk?' = D. v.d. Tuuk, 8c: 'R' = R. Vos en 9c: 'J. P.' = J. Boerema.

Toegangshek, poortje en fundering

Zoals uit de tekening blijkt bevonden zich in de westmuur van het kerkhof oorspronkelijk twee toegangen. Ongeveer in het midden was een klein poortje aanwezig, geflankeerd door twee stenen posten met een hardstenen bekroning, dat nu is dichtgemetseld. Naar alle waarschijnlijkheid vormde het de toegang tot het kerkhof en de kerk vanuit de tuin van de pastorie. De grote



Foto 7. Het toegangshek van het kerkhof van Bellingeweer.

toegangspoort aan de noordzijde, voorzien van een smeedijzeren dubbel hek met spijlen, heeft eveneens twee stenen posten met hardstenen bekroning. Op de westelijke zijkant van de hardstenen bekroning van noordelijke post lezen we: KERKVOOGDEN, en daaronder G.W. TRAMIER. Op de zuidzijde: RENOVATUM (= Vernieuwd). Op de noordelijke zijkant van de bekroning van de zuidpost: 1860, op de westzijde de namen van de overige kerkvoogden:



Foto 8. De krulvormige steen aan de zuidzijde van de toegangspoort.



Foto 9. De fragmenten in de grond met aanzetten van spiraalvormig gehouwen zuiltjes.



Foto 10. Een deel van de aangeprikte muurfundering.

G.A. HOPMA en daaronder G. HAVINGA JANSSONIUS.

Overigens bevinden zich net buiten de poort, zowel ter linker als ter rechter zijde, nog fragmenten van twee, in een grote krulvorm gebeeldhouwde zandstenen. Deze stenen hebben naar alle waarschijnlijkheid gediend als versieringen aan de boven en buitenzijden van de oorspronkelijke gevel van de kerk. Net voor het bakstenen trapje van de poort in de grond ontwaart men nog enkele platte fragmenten gebeeldhouwde zandsteen met spiraalvormige zuiltjes. Wellicht sierden deze fragmenten de zijkanen van de oude kerkdeur.

Tijdens onze werkdag ontdekte de 'prikploeg' fragmenten van een rechthoekige muurfundering. Op de plattegrond is de ligging hiervan in zwart aangegeven (zie p.28). In het oosten tussen rij I en K. ligt een noord-zuid-lopende fundering, die op beide hoeken aansluit op westwaarts lopende muren. Aan de zuidzijde strekt deze oost-west-fundering zich uit tot aan rij E. De vraag is nu waartoe deze fundering diende?

Op het kerkhofbord zien we in rij I – vak b, dus in het midden, het woord 'Grafkelder' vermeld. Welnu, de aangeprikte fundering bevindt zich vrij nauwkeurig op deze plek en zou dus kunnen wijzen op de oorspronkelijke aanwezigheid van een (grote) grafkelder. Ook bestaat echter de mogelijkheid dat de funderingsrestanten, gezien de geringe diepte waarop zij werden gevonden (slechts ca. 40 centimeter), de overblijfselen zijn van de buitenmuren van de, in 1823 afgebroken kerk. Opvallend is wel dat de oude grafsteen van Onno Tamminga, die ongetwijfeld nog in de kerk begraven moet zijn geweest, vrijwel precies in het midden van de gevonden funderingen ligt.

Ook hier is nader onderzoek vereist.

De inventarisatie

In de hierna volgende lijst van nog aanwezige graven (met bijbehorende plattegrond) is de volgende informatie opgenomen:

Kolom 1 (grafnr.):

- een doorlopende moderne nummering van het aantal begraven personen.

- (vet) de ligging van het graf, zoals op de plattegrond aangegeven: een hoofdletter A t/m M voor de (noord-zuid) rij, gevolgd door een cijfer voor het zoveelste graf vanaf het noorden, eventueel gevolgd door 'a/b' of 'a/b/c': het betreft hier een enkel (groot) graf van twee of drie bij elkaar behorende personen (echtgenoten, familie, kinderen etc.) of twee of drie naast elkaar gelegen afzonderlijke graven van bij elkaar behorende personen.

- de aanduiding (w) of (o): deze geeft de richting van het graf aan: (w) betekent dat het hoofdeinde van het graf naar het westen is gelegen; (o) dat het hoofdeinde naar het oosten is gelegen.

Kolom 2 (Tekst):

- in deze kolom wordt zo nauwkeurig mogelijk de tekst van het grafopschrift weergegeven. De schuine streep (/) tussen woorden is een typografische aanduiding en betekent: einde regel.
- kapitalen in het grafopschrift zijn door middel van kapitalen gerepresenteerd, schrijffletters door middel van kleine letters.

Kolom 3 (uiterlijk en materiaal):

- in deze kolom wordt een beknopte beschrijving gegeven van het uiterlijk van het betreffende graf met opgave van belangrijke maten en materialen, alsmede van opvallende versieringen en symbolen.

Kolom 4 (schrift):

- vermelding van de schriftsoort(en), de wijze van belettering (d.w.z. verheven of verdiept), eventuele kleuring van de letters, en, indien niet eerder gegeven, de aanwezigheid van een cartouche.
- ook bevat deze kolom de naam van de maker(s) / fabrikant van het graf, indien op het graf aanwezig.

<i>grafnr.</i>	<i>Tekst</i>	<i>uiterlijk en materiaal</i>	<i>schrift</i>
1 A1 (w)	RUSTPLAATS / VAN ANNE BRANDS / GEB. TE WINSUM / DEN 2 JUNI 1865 / OVERL. ALDAAR / 14 JANUARI 1894 / ZOON VAN / KORNELIS BRANDS / EN HILJE EKENS / ZALIG ZIJN DIE / HONGEREN EN / DORSTEN NAAR DE / GERECHTIGHEID / WANT ZIJ ZULLEN/ VERZADIGD / WORDEN / MATTH. 5.6	Staande gietijzeren plaat, h. 1,70, br. 0,47 m., opgebouwd uit 4 delen: voet h. 0,12, rechthoekig midden-deel met tekst h. 0,85, kraag h. 0,12, scherpe driehoek h. 0,60, br. (aan basis) 0,31 m. Zie ook A2 en A3.	Latijns schrift met schreef, verheven.
2 A2 (w)	RUSTPLAATS /VAN / KORNELIS / REINDERS BRANDS / GEB. TE WINSUM / DEN 1 MEI 1825 / OVERLEDEN DEN / 18 JANUARI 1901 / LAATST WEDn VAN / ANTJE VAN DER / MEER / NALATENDE / VIER KINDEREN / TERWIJL DRIE / HEN IN DE / EEUWIGHEID / ZIJN VOORGEGAAN / ZALIG ZIJT GIJ DIE / NU WEENT WANT / GIJ ZULT LACHEN / LUKAS.6.V.21 ^B	Staande gietijzeren plaat, zie maten en opbouw A1. Voorts, als A1, symbolen: Onder: zandloper met vleugeltjes. Op driehoek: 2 hoorns met vuur en draperie (ook aan achterzijde) Achterzijde midden: anker, boek, kruis en twijg.	Latijns schrift met schreef, verheven.
3 A3 (w)	RUSTPLAATS / VAN / ANTJE V.D. MEER / ECHTGENOOTE / VAN K. R. BRANDS / GEBOREN / TE BIRDAARD / DEN 3 MEI 1834 / OVERLEDEN / TE WINSUM / DEN 9 JULI 1897 / OPENBARIK 14 / VERS 13 / ZALIG ZIJN DE / DOODEN DIE IN / DEN HEERE / STERVEN JA ZEGT / DE GEEST OPDAT / ZE RUSTEN MOGEN / VAN HUNNE / ARBEID.	Staande gietijzeren plaat, Zie verder A1 en A2.	Latijns schrift met schreef, verheven.
4,5 A4a/b (o)	HIER RUST / HET STOF DER ECHTGENOTEN / J.K. BRANDS J. HUIZENGA / VERWACHTENDE EEN ZALIGE OPSTANDING	Staande, zwart marmeren steen op en tussen hardstenen blokken. Rondom betonnen stenen banden met verhoogde hoeken, l. 2,00, br. 1,42, h. 0,40 m. Steenslag verdwenen. Marmer, hardsteen.	Latijns schrift zonder schreef, verdiept.
6,7 A5a/b (o)	TER GEDACHTENIS AAN / ONZE LIEVE OUDERS / HILKO BRANDS / + 9-6-1890 + 3-12-1973 / EN / EBELTINE RITSEMA / + 28-5-1904 + 3-3-1974 / IK BLIJF DE HEER VERWACHTEN	Enkele staande steen, h. 0,85, br. 0,65 m., met twee zijblokken. Liggende dubbele steen, l. 2,00 m., br. 2 maal 0,85 m. Alles zwart graniet.	Latijns schrift met schreef, verdiept, zilver gelakt.
8,9 A6a/b (o)	(tekst midden) RUSTPLAATS VAN / (tekst links) ONZE GELIEFDE MAN EN VADER / AILKO BRANDS / + 30 APRIL 1863 TE WINSUM / + 8 MEI 1950 ALDAAR / ECHTGENOOT VAN / TRIENTJE REENDERS / PS. 17:8 BER. (tekst rechts) EN ONZE LIEVE MOEDER / TRIENTJE REENDERS / + 23 MAART 1877 TE EENRUM / + 24 JUNI 1960 TE WINSUM / WEDUWE VAN / AILKO BRANDS / PS. 23 BER.	Enkele staande granieten steen, hoog 0,90, breed 1,16 m. en hardstenen banden met daartussen geel-witte tegeltjes (0,15 x 0,15), l. 2,00, br. 1,70, h. 0,45. Hardsteen, graniet en beton	Latijns schrift zonder schreef, verdiept. Fabr.: D.J. KALK

<i>grafnr.</i>	<i>Tekst</i>	<i>uiterlijk en materiaal</i>	<i>schrift</i>
10,11 A7a/b (o)	RUSTPLAATS / VAN / TRIJNTJE VAN DAM / GEB. 16 APRIL 1877 / OVERL. 6 FEBR. 1954 / ECHTGENO- TE VAN / DERK SPANINGA / GEB. 1 JULI 1880 / OVERL. 11 SEPT. 1970 (achter beide laatste data) TE WINSUM	Staande granieten steen met hard- stenen banden en zwarte en witte tegeltjes (0,10 x 0,10), l. 1,20, br. 1,70, h. 0,40 m. Gedenksteen uit drie delen: mid- dendeel br. 0,88 m., h. 0,65 m.; zij- delen lager en br. 0,39 m. Hardsteen en graniet.	Latijns schrift met schreef, verdiept. Fabr.: D.J. KALK
12,13 A8a/b (o)	(tekst midden) RUSTPLAATS VAN / (tekst links) SIEGER KLAAS DOLFIN / GEB. 12 JUNI 1866 / OVERL. 21 OCT. 1932 (tekst rechts) TJAARDINA / DOES- BURG / GEB. 3 DEC. 1874 / OVERL. 16 JUNI 1946	Staande steen, l. 0,90 br. 0,76, en liggende steen l. 2,07, br. 2,04, H. 0,45 M. Beton.	Latijns schrift zonder schreef, Jugendstil, ver- heven in cartouche, zwart gelakt
14 A9 (o)	HIER RUST / MIJN GELIEFDE MAN EN DER / KINDEREN ZORGVOLLE VADER / ELTJE VAN MARUM / GEB. 14 JUNI 1899 TE ADORP / OVERL. 18 AUG. 1943 TE GRON. / ECHTGENOOT VAN / HENDRIKJE EVENHUIS / ZALIG ZIJN DE DOODEN DIE IN / DEN HEERE STERVEN. OPENB. 14:13	Staande steen, br. 0,70, h. 0,86 m., aan bovenzijde trapsgewijs versierd. En lig- gende banden met verhoogde hoeken, l. 2,00, br. 0,86, H. 0,45 m. Steenslag verdwenen. Hardsteen.	Latijns schrift zonder schreef, verheven in cartouche. Boven de tekst een lig- gende palmtak? Fabr.: D.J. KALK
15 B1 (w)	RUSTPLAATS / VAN / HENDRIKJE UNGERSMA / *18-8-1895 +10-11- 1920 / GEL. DOCHTER VAN / S. UMGERSMA / P. UNGERSMA DE BOER / OPENB. 14:13	Staande steen h. 0,80, br. 0,60 m. Graniet.	Latijns schrift met schreef, verdiept.
16,17,1 8 B2a/b/c (o)	(tekst a) RUSTPLAATS / VAN / HINDRIK HARMSMA / GEB. 12 FEBRUARI 1860 / OVERL. 5 JANUARI 1929 / ECHTG. VAN / G. ZEEFF (tekst b) RUSTPLAATS / VAN / HARM HARMSMA / GEB. 6 FEB. 1895 / OVERL. 16 JAN. 1936 / ZOOM VAN / H. HARMSMA / G. ZEEFF (tekst c) RUSTPLAATS / VAN / GEZIENA ZEEFF / GEB. 24 FEBR. 1870 / OVERL. 21 DEC. 1951 / ECHTG. VAN / H. HARMSMA	Drie naast elkaar gelegen graven met staande, rood betonnen ste- nen met schuine voorzijden, 0, 25 x 0,45 x 0,70 m., en drie lig- gende stenen, (a) br. 0,68, l. 1,77, (b) br. 0,78, l. 1,77 m. Steenslag verdwenen. Omgeven door vier stenen ban- den, 2,00 x 3,00 m., met in de hoeken vier paaltjes, 0,115 x 0,115 x 0,50 m., waaraan oorspr. kettingen (verdwenen). Terrazzo en rood beton.	Latijns schrift zonder schreef, verdiept. Boven de teksten een palmtak.
19,20 B3a/b (o)	RUSTPLAATS VAN / ONZE LIEVE OUDERS / REINDER HARMSMA / *29-8-1904 +3-5-1956 / EN / GEESKE SMIT / *23-3-1910 +17-7-1962	Staande granieten steen met spekste- nen zijblokken, br. 1,60, h. 0,95 m. Graniet en speksteen.	Latijns schrift met schreef, verdiept, zilver gelakt ?
21 B4 (w)	HIER RUST / ONZE LIEVE / MAN EN VADER / JURJEN / VAN WEERDEN / * 7 JANUARI 1862 / + 1 JUNI 1945	Liggende steen op verhoogd graf (tombe) met lelietak (zonder bloem) en strik op steel, l. 2,00, br. 0,80, h. 0,40 m. Hardsteen.	Latijns schrift zonder schreef. Fabr.: HOFSTRA
22 B5 (w)	Rustplaats van / MARGARETHA A. SMIT wed. / JAKOB REMGES VENNEMA, / geb. 9 Sept. 1814te Garnwerd / overl. 16 Juli 1899 te Winsum; / nalatende vier kinderen, / terwijl twee haar zijn voorgegaan. / (tekst onder) Trouwe gade, liefheb- bende / zorgdragende moeder.	Liggende steen, l. 2,00 m., br. 0,68 m., h. 0,32 m. De tekst in cartouche met afgeronde hoeken en bloemvormige versieringen. Op het midden van de steen en onder de benedentekst twee gekruiste takken. Hardsteen.	Latijns schrift met schreef en schrijffletter, verheven in cartouche. Fabr. J. FABER

<i>grafnr.</i>	<i>Tekst</i>	<i>uiterlijk en materiaal</i>	<i>schrift</i>
grafnr.23 B6 (w)	(tekst boven) Gewijd aan de gedachtenis van / JAKOB REMGES VENNEMA / door MAR- GARETHA ALDERTS-SMIT / wie hij ruim 16 jaren een teder / minnend echtgenoot was en die / met 6 kinderen zijn verscheiden / diep betreuren. Hij was geboren op Watwert onder / Uskwert den 15 Julij 1821 en / overleed op Valkema onder Winsum / den 22 September 1859 (tekst beneden) Gij dierb're zonk in 't graf terneder / In 't graf is geen vermoeijning meer / Eens horen wij den wekstem weder / Tot hoger heil bij onzen Heer / En dan, dan worden w'al te gader / Door hem volzalig ingeleid / In 't eeuwig Huis van zijnen Vader / Daar heeft Hij Zelf ons plaats bereid.	Liggende steen, l. 2,00, br. 0,685, h. 0,25 m. Hardsteen.	Latijns schrift en schrijffletter, verheven.
24 C1 (w)	ANNO 1644 DEN 3 MEI IS / DE DOCHT- SAME GRIETE IANSENS / INDEN HEERE GERUST	Liggende steen (fragment), h. links 0,13, h. rechts 0,44, br. 0,705, dikte 0,04 m. Onder de tekst in het midden nog een deel van een in cirkel geplaatst symbool zichtbaar. Hardsteen.	Latijns schrift met schreef, verheven.
25 C2 (w)	HIER RUST, / IN DE HOPE DES / EEUWI- GEN LEVENS / ANNA / HOFSTEENGE / GEB. TE OLDEKERK, / 20 MEI 1872. / OVERL. TE WINSUM, 20 NOV. 1919. / GELIEFDE ECHTGENOOTE VAN / S. DE VRIES / ZALIG ZIJN DE DOODEN / DIE IN DEN HEERE ONTSLAPEN	Staande, aan de voorzijde naar boven toe ver- smallende steen, onder diep 0,23, br. 0,41, boven diep 0,105, br. 0,31 m. Totale hoogte 1,14 m. Bruin (geverfd) beton met daarop geschroefde zwarte glazen plaat (0,61 x 0,29, falset gesle- pen) met tekst in gouden letters	Latijns schrift, namen met schreef, overige tekst zonder schreef, verdiept.
26 C3 (w)	RUSTPLAATS / VAN / JAN PIETER HOPMA / GEB. 16 FEBRUARI 1884 / OVERL. 24 JANUARI 1944	Tombe van zwart graniet, l. 2,00, br. 0,845, hoogte voor 0,52 en achter 0,69 m. Dikte 0,12 m. Rondom boven een afgeschuind randje van 0,35 m.	Latijns schrift zonder schreef, verdiept.
27 C4 (w)	RUSTPLAATS / VAN / LEENTJE BRUINS / GEB. 13 MEI 1863 TE OBERGUM / OVERL. 28 MEI 1949 TE BELLINGE- WEER / SEDERT 5 NOV. 1898 WED. VAN B. HOPMA	Tombe van zwart graniet, l. 2,00, br. 0,85, hoogte voor 0,46 achter 0,69 m. Dikte 0,12 m. Rondom boven met afgeschuind randje (vgl. C3)	Latijns schrift zonder schreef, verdiept.
28 C5 (w)	Ter Gedachtenis / van / WILLEM GERRITS / SIERSEMA / Geboren te Garnwerd / den 14 April 1820 / Overl. te Bellingeweer / den 15 Mei 1885	Liggende steen, br. 0,72, l. 2,00, h. 0,12 m. Onder de tekst wilgentwijgen en 2 bloemen.	Op vele plaatsen is de steen gescheurd. Hardsteen. Latijns schrift en schrijffletter, verheven in cartouche
29,30 C6a/b (w)	(tekst a) Rustplaats van / JAQUES WILLEM / FRANCOIS JAN / DU PEIJRON / VAN BREUGEL / geb. den 24 Febr 1821, / overl. Den 11 Aug. 1871, / in leven echtgenoot / van wijlen / L.J. BRONGERS. (tekst b) Rustplaats van / LUBINA JULLE- ANA BRONGERS / geboren den 11 Junij 1817, / overleden den 15 December 1868, / geliefde echtgenote / van / Mr. J.W.F.J. DE PEIJROU / VAN BREUGEL.	Twee naast elkaar liggende ste- nen, l. 2,01, br. 0,84, h. 0,10 m. Hardsteen.	Namen in Latijns schrift met schreef, overige tekst in schrijf- letter, alles verheven in ovaal cartouche.

<i>grafnr.</i>	<i>Tekst</i>	<i>uiterlijk en materiaal</i>	<i>schrift</i>
31 C7 (w)	Ter gedachtenis / aan / JAN HENDRIK VOERMAN / geboren 6 December 1853 / overleden 13 Maart 1854 / Geliefd kind van / J.J. VOERMAN EN / H.P. LAMMERS.	Liggende steen, l. 1,00, br. 0,73 m. Hardsteen. Tekst in vierkanten omlijsting met naar binnen afgeronde hoeken. De buitenzijde van de steen is versierd met gegraveerde strepen	Latijns schrift met schreef en schrijffletter, verheven in cartouche.31
32,33,34 C8a/b/c (w)	(links, staande steen = c) RUSTPLAATS / VAN / TRIENJE KRUIZINGA / GEB. 13 NOV. 1831 / OVERL. 15 MEI 1910 / DOCHTER VAN / G. KRUIZENGA / EN I. DE BOER (rechts, staande steen = a/b) RUSTPLAATS / VAN / SIEMON WIERINGA / GEB. 14 OCT. 1840 / OVERL. 5 FEBR. 1922 / EN / GEERTRUIDA DE BOER / GEB. 8 JULI 1852 / OVERL. 28 JUNI 1911	Twee staande stenen met stenen banden, l. 2,00, br. 2,55, op 0,25 m. hoog plateau. De staande stenen zijn 0,50 m. hoog. Steen ab br. 0,93, steen c br. 0,83 m. Hardsteen.	Latijns schrift zonder schreef
35 D1a/b (w)	(tekst links = a) RUSTPLAATS / VAN / HENDERIKUS BRUINS / GEB. 19 APRIL 1888 TE TIJUM / OVERL. 21 NOV. 1961 TE WINSUM / ECHTGENOOT VAN / W. ZWANEVELD / ROM 8:38,39 (tekst rechts = b) RUSTPLAATS / VAN / WOBBECHIEN / ZWANEVELD / GEB. 10 NOV. 1888 TE KOLHAM / OVERL. 3 OCT. 1972 TE WINSUM / ECHTGENOTE VAN / H. BRUINS	Twee naast elkaar liggende hardstenen zerk- ken, l. 2,00, br. 1,61, h. 0,37 m. met afgeronde, zwart gelakte randen. Op het midden van de stenen verheven ovale cartouches met zwart gelakte rand. Opgemetseld met baksteen. Hardsteen.	Latijns schrift zonder schreef, verheven, in cartouche, letters zwart gelakt. Fabr. (graf a): D.J. KALK
36,37,38 D2a/b/c (w)	(tekst c) RUSTPLAATS / VAN DEN HEER / JACOB BRUINS, / GEB. TE OBERGUM DEN 17 JULI 1877, / OVERL. TE TIJUM DEN 18 SEPT. 1907, / IN LEVEN NED. HERV. PREDIKANT / TE WESTEREMDEN. / 1COR.13 VS. 8: DE LIEFDE / VERGAAT NIMMER (tekst b) RUSTPLAATS / VAN / JEZELINA VAN WEERDEN. / GEB. TE WINSUM 20 MEI 1852. / OVERL. TE TIJUM 11 NOV. 1916. / ECHTGENOOTE VAN / B. BRUINS. LUCAS 8:50. / "VREES NIET. GELOOF / ALLEENLIJK". (tekst a) RUSTPLAATS / VAN / BERENDINUS BRUINS. / GEB. TE KL. GARNWERD 24 FEBR 1846. / OVERL. TE WINSUM 27 NOV. 1918. / WEDUWENAAR VAN / JEZELINA VAN WEERDEN.	Drie naast elkaar gelegen liggende stenen, l. 2,50, br. totaal 2,56, h. 0,35 m. met afgeronde, zwart gelakte randen, en op het midden verheven cartouches met zwarte randen Opgemetseld op bakstenen. Op steen a is het symbool van een twijg aanwezig. Hardsteen.	Latijns schrift zonder schreef, verdiept, zwart gelakt.
39 D3 (w)	RUSTPLAATS / VAN / JEZELINA BRUINS / GEB. 15 NOV. 1918 TE TIJUM / OVERL. 16 APRIL 1944 TE NIJMEGEN / "DE LIEFDE VERGAAT NIMMER" / 1 COR. 13:8	Liggende steen, l. 2,00, br. 0,85, h. 0,33 m. Hardsteen. Identiek aan D2a/b/c	Latijns schrift zonder schreef, verheven, zwart gelakt. Fabr.: D.J. KALK
40 D4 (w)	ANNA DE COCK, / geboren 28 October 1843, / overleden 27 Maart 1871, / echtgenoot van / JAN SCHEPEL, / Burgemeester te Winsum.	Liggende steen, l. 2,03, br. 0,84, h. 0,27 m. Op de steen mogelijk een familiewapen: 4 klavertjes-drie in een medaillon. Daaromheen een strik met bladversiering. Rondom de steen is een ijzeren band bevestigd. Hardsteen.	Schrijffletter en Latijns schrift (namen), verheven, in cartouche beneden..

<i>grafnr.</i>	<i>Tekst</i>	<i>uiterlijk en materiaal</i>	<i>schrift</i>
41 D5 (w)	KLAZIENA KAPTEYN / VAN WEERDEN / * 22-9-1904 + 13-6-2002	Liggende steen, l. 0,60, br. 0,80 , h. boven 0,22 en onder 0,15 m. Tevens opstaande hardstenen zijkanten. Hardsteen.	Latijns schrift met schreef, verdiept.
42,43 D6a/b (w)	(tekst a) WILLEMINA VAN WEERDEN / GEB. 8 APRIL 1860 / OVERL. 30 JANU- ARI 1951 / WEDUWE VAN / D.R. VAN SNOEKEVELD NB. 'D.R.' is verbeterd naar 'R.D.' (tekst b) DIRK RIKSTERUS / VAN SNOE- KEVELD / GEB. 29 JULI 1855 / OVERL. 12 OCTOBER 1941 / GELIEFDE ECHT- GENOOT VAN / W. VAN WEERDEN	Twee tombes, l. 2,00, br. 0,84, h. (oost) 0,34 (west) 0,48, met op beide een plaquette, 0,56 x 0,685, h. 0,02 m. Hardsteen.	Latijns schrift zonder schreef, verdiept. Fabr.: D.J. KALK
44,45 D7a/b (w)	H. v. WEERDEN / * 25 JULI 1864 / + 24 JULI 1939 / A. v. WEERDEN-SCHEERING / * 14 MEI 1873 / + 25 MAART 1950	Een liggende steen, l. 2,00, br. samen 1, 70, h. (west) 0,50 (oost) 0,42, dik 0,12 m. Afgeschuinde zijkanten. Graniet.	Latijns schrift (namen) zonder schreef, verdiept.
46 D8 (w)	Ter Gedachtenis / aan / MARTJE VAN WEERDEN / Geboren den 17 December 1866 / Overleden den 10 Maart 1898 / Doch- ter van / JACOB W. VAN WEERDEN / EN / TRIJNIJE DE BOER	Liggende steen op metselwerk, l. 2,00, br. 0,85, h. 0,14, totale h. 0,40 m. Ovale cartouche met twijgen, links wilg, rechts eik. Hardsteen.	Latijns schrift met schreef (namen) en schrijffletters, verheven in cartouche.
47,48 D9a/b (w)	(tekst a) TER GEDACHTENIS / AAN / TRIJNTJE JURJENS DE BOER / GEB. 18 DEC. 1822 / OVERL. 5 FEBR. 1903 / WEDUWE VAN / J.W. VAN WEERDEN (tekst b) TER GEDACHTENIS / AAN / JACOB WILLEMS VAN WEERDEN / GEB. 1 MAART 1814 / OVERL. 13 MEI 1897 / ECHTGENOOT VAN / T.J. DE BOER	Twee liggende stenen op metselwerk met afgeplatte zijkanten, l. 2,00, br. 0,84, h. 0,42 m. Hardsteen.	Latijns schrift zonder schreef, verdiept. Fabr.: D.J.KALK
49 E1 (w)	Hier rust / het stoffelijk overschot van / KORNELIS ANNES KRUIZENGA / Gebo- ren den 22 December 1827 / en overleden den 6 April 1883 / Echtgenoot van / GEZIE- NA ANTHONIE VAN HEMMEN / nalaten- de 2 kinderen / (beneden) Hier rust in 's aardrijks schoot, / Het kil en koud gebeend, / Van eenen echtgenoot / Door Gade en kroost beweend. / Zo gaat de vreugd voorbij. / En eindigt 't in 't graf / Maar eeuwig zalig hij / Die 't hart aan Jezus gaf.	Liggende steen, l. 2,00, br. 0,85, h. 0,14 en met metselwerk totaal 0,30 m. Hardsteen. Op de steen in het midden een verheven voorstelling van een treurwilg, anker en bijl en linksonder een zon met stralen. Boven een ovale, beneden een rechthoekige cartouche.	Latijns schrift zonder schreef (namen) en schrijffletter, verheven in cartouche, zwart gelakt. Fabr.: T. WIERENGA BEDUM
50 E2 (w)	Ter Gedachtenis aan / ARIES / ABBRING / geboren 14 Januarij / 1849 overleden / 18 April 1893 / echtgenoot van / JETSKE / HAVERKAMP / nalatende een zoontje	Staande steen, br. 0,40, h. 1,45 met geronde bovenzijde. Daarin een vlinder en bloem met gebroken knop (?). Hardsteen.	Latijns schrift (namen) en schrijffletter, verhe- ven.

<i>grafnr.</i>	<i>Tekst</i>	<i>uiterlijk en materiaal</i>	<i>schrift</i>
51 E3 (w)	RUSTPLAATS VAN / TIETJE WIEBRENGA / WED. JELTE BEKEMA / GEB. 4 OCTOBER 1808 / OVERL. 12 MAART 1903	Hekwerk met afwisselend hoge en lage spijlen, aan bovenzijde afgewerkt met een lelie. De hoekspijlen hebben speerpunten. Lelies en speerpunten zijn zilverkleurig. Het geheel op een gemetselde rand bakstenen, l. 1,95, br. 0,78, h. 0,94 m. De tekst bevindt zich op een schild van gietijzer met naar binnen geronde hoeken, h. 0,25, br. 0,365 m., opgehangen aan het hekwerk aan de westzijde	Latijns schrift met schreef, verheven.
52,53 E4a/b (w)	GRIETJE KAMPINGA / GEB. 29 NOV 1861 / OVERL. 18 APRIL 1941 / SIETSE OEGE DE WAARD / GEB. 9 MAART 1863 / OVERL. 10 FEBR. 1947	Staande steen van marmer met gepolijste voorkant, h. 0,81, br. 0,675, dik 0,13 m. op hardstenen sokkel h. 0,33, br. 0,68, dik 0,235 m. Stenen banden, l. 1,95, br. 1,70 m. met steenslag. In het midden ligt een steen met een gat (0,25 x 0,25 m.). Symbool: een palmtakje	Latijns schrift zonder schreef, verdiept.
54,55 F1a/b (w)	RUSTPLAATS / VAN / TRIJNTJE VOS-HEERES / GEB. 21 APRIL 1897 TE NIEZIJL / OVERL. 13 DEC. 1950 TE WINSUM / EN / HILKO VOS / GEB. 1 JUNI 1895 TE WINSUM / OVERL. 21 FEBR. 1975	Drie liggende stenen. Middelste steen l. 2,00, br. 0,85, h. 0,30 m. (onder) – 0,50 m. (boven), waarop de tekst. Aan beide zijden hiervan zijstenen l. 2,00, br. 0,43, dik 0,03 m. De middelste steen ligt ca. 0,6 m. hoger dan de zijstenen. Graniet.	Latijns schrift zonder schreef, verdiept.
56 F2 (w)	HIER RUST / ANJE VOS / GEB. 12 JULI 1927 / OVERL. 28 MEI 1930 / GELIEFD DOCHTERTJE VAN / H. VOS EN T. VOS-HEERES	Staande steen met stenen banden, l. 2,00, br. 0,76, h. 0,30, en een granieten, schuin staande steen, h. 0,60 m., br. 0,45 m. Deze steen met tekst staat ongeschonden tegen een ruwe hardstenen sokkel, h. 0,37, br. 0,50, dik 0,15 m. Resten van steenslag op beton. Hardsteen, graniet.	Latijns schrift zonder schreef, verdiept.
57,58 F3a/b (w)	(tekst a) Rustplaats van / HILLECHIEN H. BOSMAN / Geb. te Adorp 19 Maart 1815 / Overl. te Winsum 22 April 1882 / Eechtgd. van ROELOF R. VOS Die bij dit graf komt treden / Gedenk dan maar aan mi / Al lig ik hier beneden / Ik ben geweest als gij (tekst b, noordzijde) Rustplaats van / ROELOF R. VOS / Geboren te Haren d. 16 April / 1814 Overleden te Winsum den / 24 Februarij 1887, weduwnaar van H.H. BOSMAN Sluimer zacht, gij goede vader / Te vroeg zijt gij van ons ontscheurd; / Gij waart ons goede trouwe vader / Wordt levenslang door ons betreurd	Twee liggende stenen, l. 2,00, br. 0,85, h. 0,15 m. Op beide staat de eerste tekst boven in een ovale cartouche, de poëzietekst onder in een rechthoekige cartouche. Daartussen ornamentiek van lofwerk van eikenblad. Hardsteen. In de bovenhoeken van steen b 2 vlinders.	Latijns schrift met schreef (namen) en schrijffletter.

Vervolg pag. 18

De foto op de middenpagina is afkomstig uit de verzameling van het Noordelijk Scheepvaartmuseum. Achterop staat geschreven: "houten schip op onbekende helling". Dit mooie plaatje is meermalen gepubliceerd in boeken over scheepvaart en scheepsbouw. Niemand wist echter waar de foto was gemaakt.

Door vergelijking met andere foto's van het Winsumerdiep heb ik kunnen vaststellen dat mijn vermoeden juist was: de foto is gemaakt vanaf de scheepswerf te Obergum. Op de achtergrond zien we de huizen aan de Hoofdstraat Winsum. De meeste van deze huizen zijn in de twintiger en dertiger jaren vervangen door nieuwbouw zodat een hedendaagse vergelijking niet mogelijk is. Het voorste huis links van het schip staat op de plaats van de huidige fotozaak Vaszlovzky. Daarachter staat het huis waar nu de Meander is gevestigd.

De scheepswerf in Obergum was eigendom van Van der Werf. In de negentiende eeuw zijn er ook houten schepen gebouwd, maar in het begin van de twintigste eeuw werden er alleen schepen gerepareerd en waarschijnlijk ook gesloopt. De indruk bestaat dat Van der Werf nooit is overgeschakeld op de bouw en reparatie van ijzeren schepen. Op het werfterrein zijn nog niet zo lang geleden drie huizen gebouwd.

Centraal op de foto ligt een schip op de helling. Het lijkt een houten spitse praam, een tjalkachtig schip dat alleen in Groningen werd gebouwd. In tegenstelling tot de tjalk was de kop veel spits. Het boeisel stond ook meer rechtop. De grootte varieerde van 30 tot ruim 100 ton en ze zijn ook wel in ijzer gebouwd. Wat de functie is van de zwerfkeien op de voorgrond is onduidelijk. Er is wel gesuggereerd dat dit ballaststenen zijn. Binnenvaartschepen hadden echter geen vaste ballast aan boord want dat verminderde de ladingcapaciteit. Bovendien konden ze ook zonder lading goed zeilen.

Links van het schip op de helling ligt een schip in het Winsumerdiep. We zien op het voordek het braadspil, de houten rol met de vierkante gaten om het anker op te halen. Dit schip maakt een ontakelde indruk en ligt daar vermoedelijk om te worden gesloopt.

Er staan ongeveer veertien mensen op de foto waarvan niets bekend is. Zijn er nog bewoners van Winsum/Obergum die deze mensen herkennen? Graag een reactie naar een van de leden van de werkgroep (0595 441671 of 491210) of info@winshem.nl

*Werkgroep scheepvaart en scheepsbouw,
Erna Bakker, Liewe Damminga en
Koos de Jong*

De oude scheepswerf te



erf te Obergum



<i>grafnr.</i>	<i>Tekst</i>	<i>uiterlijk en materiaal</i>	<i>schrift</i>
59,60 F4a/b (w)	(tekst b) Ter nagedachtenis aan Onzen Vader / GERRIT WILLEM GOLTS van der TUUK / In leven Predikant te Winsum en Bellingeweer / geboren den 11 Februarij 1765 / overleden den 27 April 1837 (tekst a) LIEFDINA TEBBENS / overleden den 9 Junij 1833 / oud .9 jaren / Huisvrouw van G.W. Golts van der Tuuk / Predikant / te / Winsum en Bellingeweer	Twee liggende stenen, l. 2,00, br. 0,70, h. 0,15 m. Steen b bevat in het midden een bekroond wapenschild met versiering: kwartier linksbo- ven een haan, kwartier linksonder 3 klavertjes- drie, kwartier rechts een hert staande tegen een boom. Op steen a is de tekst in een rechthoekig cartou- che geplaatst. Daaronder ornamenten met sche- del, zandloper, auroborus, eikentak en laurier- tak. Beide stenen hebben beneden in een rechthoe- kig cartouche nog (poëzie)teksten, die door slij- tage en verwerking niet meer te lezen zijn. Op steen b: 'Hier', 'Als', 'Die' (beginwoorden eer- ste 3 regels). De oorspr. tekst omvatte 10 regels Op steen a: ?, de oorspr. tekst omvatte 8 regels. Hardsteen.	Latijns schrift met schreef (namen) en schrijffletter, verheven in cartouche.
61 F5 (w)	ANNO 1779, DEN 10 APRIL, IS / OVER- LEEDEN DEN WELEERW. HEER / GERLA- CUS UBBEN, OUD 79 JAAREN, / SEDERD DEN JAARE 1729 GEAGT LEERAAR / IN DE GEMEENTENS VAN BELLINGEWEEER EN RANUM	Liggende steen, l. 1,95, br. 0,85, h. 0,10 m. Hardsteen.	Schrijffletter, verheven in cartouche.
62,63 F6a/b (w)	(tekst a) Rustplaats / van / WILLEMTJE / KLASENS-MEIMA / geboren den 11 Januari / 1801, overleden den / 24 Maart 1887 / echtge- note van / SIMON KLASSENS / WIERINGA (tekst b) Rustplaats / van / SIMON KLASSENS / WIERINGA / geboren 3 Maart / 1806 / over- leden 13 September / 1891 / echtgenoot van / WILLEMTJE KLAZENS / MEIMA	Twee liggende stenen, l. 2,00, br. 0,84, h. 0,12 m. Steen a met ovaal medaillon en alziend oog op de hoeken. Steen b met rond medaillon, boven 2 vlin- ders, onder laurier en eik gekruist. Hardsteen.	Latijns schrift met schreef, verheven Fabr. (b): SWITTERS & TERPSTRA GRON Fabr. (a): LANDSTRA MIDDELSTUM
64 F7 (w)	Rustplaats / van / KLAZIENA WIERENGA / geboren 7 mei 1838 / overleden 3 mei 1870 / echtgenoot van / JOHANNES / BORGMAN	Liggende steen, l. 2,00, br. 0,71, h. 0,14 m. Tekst op het midden in rond cartouche, waar- bij boven aan beide zijden 2 vlinders, en onder eiken- en lauriertak. Hardsteen.	Latijns schrift met schreef en schrijffletter, verheven in cartouche. Fabr.: J. FABER BAFLO
65 F8 (w)	Rustplaats van / Klaas Geerhards / van der Tuuk / geboren den 6 Novem- / ber 1832 overleden den 1 Februari 1887	Liggende steen, l. 2,00, br. 0,85, h. 0,15 m. met twee rechthoekige cartouches boven elkaar. Bovenste bevat de tekst, met verdiepte rand. Het onderste cartouche, eveneens met verdiepte rand, vertoont bovenin een draperie. Hardsteen	Schrijffletter, verheven in cartouche. Fabr.: LANDSTRA MIDDELSTUM
66 F9 (W)	Rustplaats / van / DERK GERADS VAN DER TUUK / geboren den 29 November / 1826 / te Bedum / overleden den 19 Juni / 1890 / te Bellingeweer	Liggende steen, l. 2,00, br. 0,85, h. 0,18 m. Boven een cartouche met de tekst. Daar links en rechts boven een vlinder, en onder een eikentak en lauriertak, die in het midden met een ring verbonden zijn. Onder het cartouche een leeg rechthoekig vlak met afgeronde hoeken. De rand van de steen met groeven versierd. Hardsteen.	Latijns schrift met schreef en schrijffletter, verheven in cartouche. Fabr.: SWITTERS & TERPSTRA GRON.

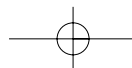
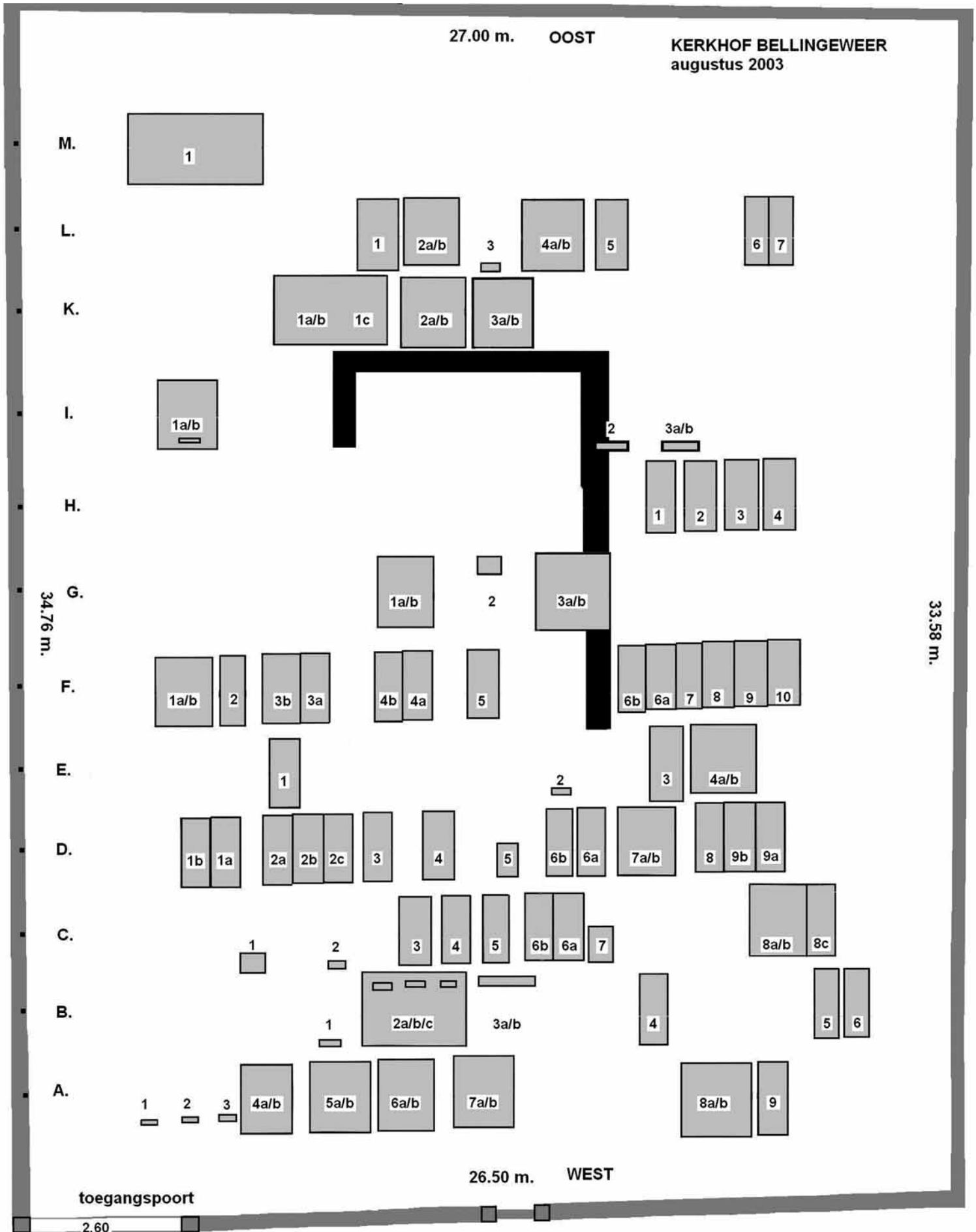
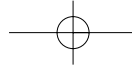
<i>grafnr.</i>	<i>Tekst</i>	<i>uiterlijk en materiaal</i>	<i>schrijft</i>
67 F10 (W)	Rustplaats van / TRIENTJE G. V.D. TUUK / geboren 2 Maart 1830 / overleden 12 Juni 1912 / te Bellingeweer	Liggende steen, l. 2,00, br. 0,85, h. 0,15 m. Tekst in rond cartouche, met daarboven links en rechts een vlinder, en daaronder een eiken- en lauriertwigg. Daaronder rechthoekig cartouche met versierde hoeken. Hardsteen.	Latijns schrift (naam) met schreef, verheven, in cartouche. Fabr.: J. FABER
68,69 G1a/b (w)	HENDERIKUS VENHUIZEN / GEB. 17 FEBR. 1897 / OVERL. 11 MAART 1943 / ECHTGENOOT VAN / ROELEKE SPAN- NINGA / GEB. 29 JULI 1867 / OVERL. 15 SEPT. 1956	Tombe-achtig graf met liggende steen, l. 1,95, br. 1,65, h. 0,50 m. Staande steen hieronder br. 0,85, h. 0,50 m. met aan beide zijden een rand h. 0,24 m. Alles op bakstenen fundering. Graniet.	Latijns schrift zonder schreef. Fabr.: SWITTERS TERPSTRA
70 G2 (w)	GRAF VAN / ONNO TAMMINGA / ZERK OVERGEBRACHT / NAAR N.H. KERK WINSUM	Plaat van grijs marmer, br. 0,63, h. 0,43, dik 0,03 m. met eveneens grijs marmeren opstaande stenen rondom, h. (oost) 0,12 (west) 0,17 m. gouden letters, verdiept. Marmer.	Latijns schrift met schreef, verdiept, goud gelakt.
71,72 G3a/b (w)	LUITJE SPANINGA / GEB. 28 NOV. 1847 / OVERL. 3 NOV. 1917 / ECHTGENOOT VAN / JANNA KLEVERINGA / GEB. 6 MAART 1853 / OVERL. 20 MEI 1945	Hardstenen sokkel, l. 0,18, br. 0,56, h. 0,35 m, met daarop een granieten staande steen, aan voorzijde geslepen, l. 0,16, br. 0,53, h. 0,70 m. Tevens een betonnen liggende steen en een gemetselde bakstenen rand, l. 2,14, br. 2,125 m. Op de rand een metalen, zwart gelakt hekwerk, l. 1,905, br. 1,91 m. met korte en lange spijlen, waarvan de bovenzijden platte cirkelvormen vertonen. Hardsteen, graniet, beton en smeedijzer.	Latijns schrift zonder schreef, verdiept.
73 H1 (w)	Ter gedachtenis van / WILLEM VAN DER TUUK / 32 jaren echtgenoot van / PIETERKE DERKS KUIPERS / geboren op Maarhuizen den 15 / Februari 1802 en overleden te / Bellingeweer den 13 Februarij 1857 / De aarde die ik eertijds bebouwde / Waarop ik 't grazend vee aanschouwde / Verzorgde met een stage vlijt / Is nu mijn rustplaats voor altijd.	Liggende steen, l. 2,00, br. 0,85, h. 0,14 m. op een gemetselde fundering, westzijde h. 0,36, oostzijde 0,20 m. Steen verzakt in noordelijke richting. Boven (west) rechthoekig cartouche met tekst. Daaronder: een verheven, bekroond en met bloemmotieven omgeven familiewapen: kwartier linksboven een haan op een heuveltje, daaronder 3 klavertjes 3; kwartier rechts een hert met gewei staande tegen een boom. Onder (oost) rechthoekig cartouche met poëzie-tekst. Hardsteen.	Latijns schrift met schreef en schrijffletters. verheven. Fabr.: .?. FABER
74 H2 (w)	Ter gedachtenis van / PIETERKE KUIPERS / geboren te Bedum den / 23 November 1806 over= / leden te Bellingeweer / den 26 April 1883 / sedert 1857 wedw van / WILLEM VAN DER TUUK	Liggende steen, l. 2,00, br. 0,85, h. 0,14 m. op een gemetselde fundering west h. 0,36, oost 0,20 m. Boven: rechthoek met 4 licht oplopende driehoeken. Midden: verheven symbolen, t.w. links boven een alziend oog (zon?) met stralen, links onder een vlinder, en rechts een bijna onwortelde eikenboom. Onder: rechthoekig cartouche met tekst (gescheurd) Tussen graf 50 en 51 een ca. 0,14 m. brede betonnen goot. Hardsteen.	Latijns schrift met schreef en schrijffletters, verheven in cartouche. Fabr.: F. FABER EENRUM

<i>grafnr.</i>	<i>Tekst</i>	<i>uiterlijk en materiaal</i>	<i>schrift</i>
75 H3 (w)	DERK WILLEMS VAN DER TUUK / geboren te Stitswerd 5 Februari 1829. / overl. Te Bellingeweer 18 November 1920. / Sedert 20 April 1856 weduwnaar van / TRIJNTJE BOUWMAN / Van 1878 tot 1911 / Wethouder der Gemeente Winsum.	Liggende steen, l. 2,00, br. 0,85, h. 0,14 m. op gemetselde fundering, west h. 0,36, oost 0,20 m. Smalle gearceerde rand rondom. Boven: rechthoek met 4 licht oplopende driehoeken. Midden een verheven, bekroond en met bloemmotie-ven omgeven familiewapen (zie H2). Onder: rechthoekig cartouche met tekst.	Latijns schrift met schreef en schrijffletters, verheven. Fabr.: F. FABER
76 H4 (w)	RUSTPLAATS / VAN / CORNELIS BOLHUIS / GEB. 4 JULI 1920 TE SAUWERD / OVERL. 5 DEC. 1944 TE AMERSFOORT / GELIEFDE ZOON VAN / K. BOLHUIS / EN / H. TERPSTRA / Ps. 73:26	Tombe, l. 2,00, br. 0,84. h. vanaf opgemetselde rand, voor (oost) 0,41, achter (west) 0,55 m. Rand h. 0,14 m. Afgeschuinde zijkanen rondom en sleufjes. Op de hoeken driehoekjes met verheven bloemmotieven. Boven: ovale cartouche met 2 vlinders. Midden: ronde cartouche met tekst. Onder accoladen-cartouche met 2 verheven gekruiste hoorns waaruit vuur. Letters en ornamenten zijn zwart gelakt.	Latijns schrift zonder schreef, verheven in cartouche. Fabr.: D.J. KALK
77,78 I1a/b (w)	RUSTPLAATS / VAN / ANNA SCHURINGA / GEB. 28 MAART 1863 / OVERL. 4 MAART 1936 / GELIEFDE ECHTGENOOT VAN / J. BOERSEMA / GEB. 31 OCT. 1866 / OVERL. 23 JAN. 1947 / MATH. 5:8	Staande marmeren steen met tekst, van beneden naar boven toelopend met boogvormige bovenkant: h. 0,645, br. beneden 0,475, boven 0,455, dik beneden 0,15 boven 0,12 m. Daaronder betonnen sokkel, h. 0,29, br. 0,55, dik 0,26 m. Hieronder en rondom hardstenen banden, br. 0,12, h. 0,08, totale l. 2,01, br. 1,62, h. 0,14 m. Daartussen als opvulling zwarte en wit gevlekte tegeltjes, 0,10 x 0,10 m. Op het midden van zwarte tegels een kruis en een zwarte band rondom. Hardsteen, marmer, beton, tegels.	Latijns schrift zonder schreef, verdiept.
79 I2 (w)	PIETER WILLEM / BORGMAN / * 25_11_1908. / + 2_4_1975.	Op een gemetselde sokkel, br. 0,84, h. 0,15 m., een staande zwart marmeren steen (met tekst) met dakvormige bovenkant, h. midden 0,84 zijkanen 0,90 m., br. 0,62, dik 0,08 m. Tussen de staande steen en sokkel liggen nog twee marmeren banden, de bovenste br. 0,80, dik 0,10 m., de onderste br. 0,83, dik 0,165. Marmer, baksteen.	Latijns schrift zonder schreef, verdiept.
80,81 I3a/b (w)	WESSEL BORGMAN / GEB. 15 FEBR. 1870 / OVERL. 3 MEI 1939 / EBELTJE GODHOORN / GEB. 5 NOV. 1883 / OVERL. 29 DEC. 1917.	Staande grijze, naar boven smaller toelopende steen (met tekst), br. beneden 0,595, boven 0,55, dik beneden 0,13, boven 0,09 m. Daarboven een dakje, br. 0,315 m. Onder deze steen een marmeren blok, br. 0,89, h. 0,15, diep 0,20 m. Daaronder een betonnen sokkel, br. 1,01, h. 0,19, diep 0,30 m. Hardsteen, beton.	Latijns schrift zonder schreef, verheven. Zwart gelakt.

<i>grafnr.</i>	<i>Tekst</i>	<i>uiterlijk en materiaal</i>	<i>schrift</i>
82,83,84 K1ab/c (w)	(tekst ab) KLAAS VAN WEERDEN / * 11-2-1847 + 22-6-1913 / EN ZIJN ECHTGENOTE / WILLEMINA POST / *3-5-1853 +28-4-1936 (tekst c) RUSTPLAATS / VAN / JAKOB WILLEM / VAN WEERDEN / GEB. TE STEDUM 10 FEBR. 1888 / OVERL. TE WINSUM 4 FEBR. 1912.	Het geheel bestaat uit twee staande stenen, die aan de westzijde geplaatst zijn op een gemeenschappelijke hardstenen band op metselwerk, br. 0,15, h. 0,10, met metselwerk meegerekend h. 0,23 m. Op de hoeken in de band vierkantjes, 0,035 x 0,035 m. en sporen van lood (mogelijk van een oorspr. laag hekwerk). De noordelijke staande steen (ab), hardsteen, br. 0,895, h. 0,70, dik 0,03 m. met schuine bovenhoeken. Geflankeerd door twee kleinere hardstenen blokken, br. 0,235, h. 0,21, dik 0,10 m. De zuidelijke steen (c) br. 0,65, h. 0,55, dik 0,03 m. met daarop aan de oostzijde een zwart marmeren plaat, br. 0,50, h. 0,395, dik 0,01 m., eveneens geflankeerd door twee blokken, br. 0,20, h. 0,175, dik 0,10 m. Hardsteen, marmer.	Latijns schrift, op ab zonder schreef in rechthoekig cartouche, verheven, Op c zijn de namen met schreef, de rest zonder, eveneens in rechth. cartouche, verheven.
85,86 K2a/b (w)	WILLEM DE BOER / GEB. 17 NOVEMBER 1859 TE BELLINGEWEER / OVERL. 27 JUNI 1945 ALDAAR / ECHTGENOOT VAN / DERKJE GRASHUIS / GEB. 9 MAART 1864 TE DEN ANDEL / OVERL. 26 APRIL 1960 TE BELLINGEWEER. / PREDIKER 12:5	Rondom hardstenen banden (br. 0,18, h. 0,10 m.) op gemetselde fundering, l. 2,00, br. 1,80, h. 0,40 m. met steenslag van wit marmer. Aan westzijde zwart gepolijste marmeren steen, br. 0,91, h. 0,59, dik. 0,055 m., geflankeerd door twee lagere marmeren blokken, br. 0,39, h. 0,40, dik 0,10 m. In de hoeken aan de oostzijde bevinden zich twee zwart marmeren blokken, br. 0,145, h. 0,25, dik 0,10 m. Van hieruit richting staande blokken en naar elkaar aan 3 zijden hekwerk van 3 enkele vierkante, zwart gelakte aluminium buizen (0,03 x 0,03 m.). De buis aan de zuidzijde is verdwenen. Hardsteen, marmer, aluminium.	Latijns schrift zonder schreef, verdiept en zilver gelakt.
87,88 K3a/b	JURRIEN DE BOER / GEB. 22 JANUARI 1862 TE BELLINGEWEER / OVERL. 2 MAART 1952 ALDAAR / ECHTGENOOT VAN / GRIETJE GRASHUIS / GEB. 18 FEBRUARI 1869 TE DEN ANDEL / OVERL. 31 JULI 1958 TE WINSUM / HEBR. 4:9.	Het graf is volkomen identiek aan dat van K2a /b. Alleen ontbreekt hier de buis van het hekwerk aan de noordzijde.	Zie boven K2a /b
89 L1 (w)	Rustplaats / van / WILHELMINA VAN DER MOLEN / Geb. te Sauwerd 17 Mei 1883 / Overl. Te Winsum 5 Jan. 1913 / geliefde Echtgenote van / HOMME HOEKSEMA / OP UWE (ZA.....) IK HEL(M..)	Gemetselde band van bakstenen op hun kant, br. 1,10, l. 2,10 m. met in de hoeken 4 hardstenen blokken, 0,215 x 0,215, h. 0,12 m., waarin het hekwerk is vastgezet. Hekwerk van vierkante spijlen, l. 0,76 m. met aan top een plat, op eenhoekpunt staand vierkantje. Vier dikkere hoekspijlen, l. 0,93, met een metalen dakje als bekroning. Aan de westzijde van het hek hangt een metalen plaat, h. 0,24, br. 0,42 m. met de hoeken naar binnen gerond, voorzien van glas (deels gebroken). Binnenzijde wit geschilderd. De tekst zwart. Baksteen, hardsteen, smeedijzer, glas.	Latijns schrift zonder schreef alleen voor de namen; de rest in schrijffletters.

<i>grafnr.</i>	<i>Tekst</i>	<i>uiterlijk en materiaal</i>	<i>schrift</i>
90,91 L2a/b (w)	IJZE BRAND JURJENS / DE BOER / GEB. 24.8.1819 OVERL. 25.1.1891 / WILHELMINA WILLEMS / VAN WEERDEN / GEBR. 18.3.1820 OVERL. 5.4.1895 / SPR. 10.7	Gemetselde band van bakstenen op hun kant, l. 1,95, br. 1,52 en h. 0,10 m. In de hoeken iets boven de rand uitstekende hardstenen blokken, 0,15 x 0,14, h. 0,20 waarin het hekwerk is vastgezet. Hekwerk van zwarte ronde spijlen, om en om korte (naar beneden) en lange, bekroond met zilverkleurige lelies. De hoekspijlen zijn vierkant en hebben een metalen plaatje met knop als top. Steenslag van schelpen. Aan de westzijde is op het hekwerk een aluminium lijst geschroefd, br. 0,51, h. 0,39 m., voorzijde met glas, binnenzijde wit kunststoffen plaat, met daarop zwarte (plak-)letters. Hardsteen, baksteen, smeedijzer, glas, aluminium.	Latijns schrift zonder schreef
92 L3 (w)	RUSTPLAATS / VAN / HOMME / HOEKSEMA / GEB. 4-7-1885 / TE WETSINGE / OVERL. 31-8-1926 / TE WINSUM / GEL. ECHTGENOOT VAN / H. JAPENGA / EERDER VAN / W. V.D. MOLEN / Ps. 37:37	Twee op elkaar staande stenen van gegoten beton met kiezeltjes. Steen benden br. 0,45, h. 0,30, diep 0,24 m. Steen boven, naar boven toelopend en met boogvormige bovenkant, beneden br. 0,385, diep 0,165 m, boven br. 0,35, diep 0,11 m., hoog 0,615 m. De tekst staat op de bovenste steen op een wat verheven gladder cartouche br. 0,255, h. 0,45 m. Rondom in de grond een betonnen rand, l. 0,83, br. 0,765, dik 0,08 m. Beton.	Latijns schrift zonder schreef, verdiept en in cartouche.
93,94 L4a/b (w)	SIEMEN UNGERSMA / GEB. 21 MAART 1865 TE MEEDHUIZEN / OVERL. 8 APRIL 1951 TE WINSUM / ECHTGENOOT VAN / PIETERKE DE BOER / GEB. 31 MAART 1865 TE WINSUM / OVERL. ALDAAR 18 SEPT. 1949 / DIE IN MIJ GELOOFT ZAL LEVEN / AL WARE HIJ OOK GESTORVEN / JOH. II. 25B	Hardstenen band rondom, l 2,00, br. 1,70, h. 0,08 m., op gemetselde fundering. Totale hoogte met rand 0,32 m. Aan de oostzijde in de noordelijke hoek van de band een verhoogd hardstenen blok, 0,22 x 0,26, h. 0,12 m. Steenslag van schelpen. Staande steen in 'A'damse' stijl, bestaande uit 4 elementen: aan zuidzijde een langwerpige blok, h. 0,80, br. 0,18, diep 0,115 m. Hierop zijn boven, a.d. noordzijde 3 metalen hoekstrips onder elkaar (zwart gelakt) geplakt; in zuidelijke richting tegen dit blok een achtersteen br. beneden 0,80, boven 0,70, h. 0,77, dik 0,08 m. Hierop onder een rechthoekige steen, br. 0,74, h. 0,26 m., en hierboven tegen de achtersteen een zwart marmeren plaats met tekst, br. 0,64, h. 0,445 m. Hardsteen, marmer, metaal.	Latijns schrift zonder schreef, verdiept en zilverkleurig ingelakt. Fabr.: D.J. KALK
95 L5 (w)	RUSTPLAATS VAN / JOHANNES TIMMER / GEB. TE SAUWERD 7 DEC. 1839 / OVERL. TE WINSUM 13 JAN. 1905 / GELIEFDE ECHTGENOOT VAN / GEES- SIEN KLADDER / PS. 89	Rand van gemetselde bakstenen op hun kant, l. 2,03, br. 0,86, h. 0,09 m. Geen steenslag. Daarop een hekwerk met ronde spijlen met boven lelies, om en om lang (l. 0,75) en kort (beneden, l. 0,45). De hoekspijlen vierkant, met speerpuntkop, l. 0,93 m. Aan de westzijde op het hekwerk een gietijzeren plaat in accoladenvorm, br. 0,44, h. 0,395 m. Baksteen, smeedijzer, gietijzer.	Latijns schrift zonder schreef, verheven.

<i>grafnr.</i>	<i>Tekst</i>	<i>uiterlijk en materiaal</i>	<i>schrift</i>
96 L6 (w)	RUSTPLAATS VAN / GEERTRUDA JURJEN / DE BOER / Geboren te Ranum / den 3 Juli 1819. / Overleden te Obergum / den 17 Mei 1884. / Nalatende haar Echtgenoot / EVERT HINDRIKS / KLADDER / en 6 kinderen	Liggende steen, hardsteen, l. 2,00, br. 0,70 m., verdeeld in 3 compartimenten: boven en onder geometrische figuren (resp. rechthoek met 2 diagonalen, rechthoek met 4 naar binnen gebogen bogen). In het midden een rechthoekig cartouche (waarvan de hoeken naar binnen springen. In de hoeken verheven noppen), br. 0,645, h. 0,88 m. Hardsteen.	Latijns schrift met schreef in de namen, de rest schrijffletter, alles verheven.
97 L7 (w)	Rustplaats / van / EVERT HENDRIKS KLADDER / Weduwnaar van GEERTRUID J. DE BOER / Geboren te Obergum / den 1 December 1817. / Overleden te Obergum / 29 Maart 1888.	Liggende steen, hardsteen (zie boven 65), l. 2,00, br. 0,70m., verdeeld in 3 compartimenten, boven en beneden in rechthoeken een oog-vorm, in het midden een rond cartouche met tekst. Onder het bovenste deel een smalle band met twee wilgentakken, boven het onderste deel een smalle band met twee eikentakken. Hardsteen.	Latijns schrift met schreef in de namen, de rest in schrijffletter. Fabr.: P.B. BOLTJES
98 - 102 M1 (w)	RUSTPLAATS / FAMILIE / ALBERT WESTER / JES. 25:8	Op bakstenen fundering liggend, 2 betonnen platen, totaal l. 2,03, br. 3,75m h. 0,40 m. Plaat noordzijde l. 2,03, br. 0,97, plaat zuidzijde l. 2,03, br. 2,83 m. Op de hoeken van de grote plaat a.d. noordzijde verhoogde hoeken, 0,145 x 0,15, h. 0,03 m., evenals op de zuidelijke hoeken van de kleine plaat. Hierop is een hekwerk geplaatst met vierkante spijlen, l. 0,70, Op de top platte, op een hoek geplaatste vierkantjes. Vier dikkere hoekspijlen l. 0,80 m. met dakje aan bovenzijde. Aan de westzijde op het hekwerk in het midden een zwart marmeren plaat, br. 0,48, h. 0,39 m. Daarop tekst in rechthoekig cartouche, br. 0,42, h. 0,325 m. met naar binnen geronde hoeken. Het woord 'RUSTPLAATS' (NB. met schreef) is boogvormig aangebracht.	Latijns schrift zonder schreef, verheven.



Bijlage

Reglement Voor de begraafplaats te Bellingeweer

Art. 1.

Elk huisgezin behorende onder Bellingeweer en voorts in het algemeen elk huisgezin, 't welk thans graven bezit op de begraafplaats te Bellingeweer, wordt in dat regt gehandhaafd. Aan de, in dit artikel bedoelde huisgezinnen worden desgevoerd kosteloos nieuwe grafruimten verstrekt.

Art. 2.

Het teeken van het regt op graven bestaat in het huisnummer geplaatst in den muur der begraafplaats ter plaatse waar die graven zijn gelegen. Alzoo gaat bij overgang van het huis het regt op de begraafplaats mede over.

Art. 3.

Aan nieuw inwonenden onder Bellingeweer, die geen regt op graven hebben, kan dat regt worden verleend, mits, zoo zij niet onvermogen zijn, tegen eene matige vergoeding in eens ten behoeve der kosten van beheer en toezicht.

Art. 4.

Het beheer en toezicht op de begraafplaats wordt uitgeoefend door twee Commissarissen manspersonen en meerderjarig, door de stemgerechtigde leden uit hun midden te benoemen.

Art. 5.

Aan deze Commissarissen is opgedragen al wat betreft het dagelijksch toezicht ter behoorlijke inrigting en instandhouding der begraafplaats en het verordenden der daartoe strekkende maatregelen, gelijk ook al 't geen de behoorlijke en voegzame uitvoering der begrafeniszen zelve betreft, met inachtneming van algemeene plaatselijke verordeningen.

Art. 6.

De Commissarissen bepalen de vergoeding, bedoeld in art. 3 of roepen desverkiezende de stemgerechtigden daartoe op, zij zijn voorts belast met de ontvangst der te voldoene gelden. Van deze gelden wordt rekening gedaan aan de deelgerechtigden op eene der vergaderingen bedoeld in art. 9.

Art. 7.

De Commissarissen treden voorts in overleg met de Kerkvoogden van Winsum omtrent de kosten van herstel en onderhoud der begraafplaats en van alle kosten welke overeenkomstig het Koninklijk Besluit van den 7 Aug. 1820, No. 35 uit de Kerkfondsen dier gemeente moeten worden voldaan en regelen met hen de uitvoering der noodige werken en verrigtingen. Van de ingevolge overleg met Kerkvoogden door hen verordende werkzaamheden, bevolen uitgaven en bestede gelden, welke komen ten laste der kerkvoogdij doen zij eenmaal 's jaars aan Kerkvoogden behoorlijk verslag en rekening en verantwoording, zoo noodig met overlegging van quitantiën.

Art. 8.

Door de zorg van Commissarissen wordt behoorlijk aantekening gehouden van elke uitgifte van begraafplaatsen gelijk

mede van alle gevulde graven en in het algemeen van alles wat tot de juiste kennis van den staat der begraafplaats als zodanig dienstig is.

Art. 9.

Commissarissen roepen minstens eenmaal 's jaars en voorts zoo dikwijls de omstandigheden dit vereischen, de stemgerechtigde deelgenoten op tot het nemen van besluiten. Stemgerechtigde deelgenoot is elk hoofd van een huisgezin, man of vrouw, die den ouderdom van twintig jaren heeft bereikt. Men kan ook verschijnen en stemmen bij gemagtigde, mits ten genoegen van de vergadering. Alle besluiten worden genomen, mondeling bij meerderheid der aanwezige stemgerechtigden, uitgezonderd de benoeming van Commissarissen, welke bij briefjes geschiedt bij volstreekte meerderheid en zoo die niet wordt verkregen alsdan bij meerderheid van stemmen. Indien in het laatste geval de stemmen staken beslist het lot.

Art. 10.

Commissarissen worden verkozen voor den tijd van drie jaren en zijn dadelijk weder herkiesbaar. Aldus vastgesteld in onze vergadering van 25 Aug.s 1873.

Kerkhof te Bellingeweer.

[zie bijgaande foto 6 van de indeling van het kerkhof].

Lijst van begravenen te Bellingeweer.

[een chronologische lijst op datum, vanaf voorjaar 1919 tot 30 juni 1945, van in totaal 32 begravenen].

Stemgerechtigden Kerkhof Bellingeweer.

A. Wester	Wed. v. Maren	Klein Huisjes (A. Smit)
Molenhuisje	Tilburg	Jurjen van Weerden
Jan Brands	Borgstede	Wed. Hopma
Wed.K.v.Weerden	Mevr. Snoekeveld	Harmsma
Gebr. De Boer	W. Borgman	H. Bruins
R. Vos	W.v.d. Tuuk	K. Bouwman
D. Rijkels	B. Goldhoorn	S. de Waard
J. Boerema	F. Timmer	Dolfijn'

Ondertekening van een 'kaart

Ondergetekende Kerkv. Van Winsum en Bellingeweer en de Commissarissen uit belanghebbende benoemd hebben op hare commineerde vergadering naar hunne beste onpartijdige oordeel volgens deze kaart ieder belanghebbende een nummer aangewezen die haar volgens reglement en oude gegevens toekomt.

Vastgesteld op vergadering 11 Januari 1918

Ten huize G. Siersema Winsum.

Kerkvoogden

(get.) H. Buining Voorz. Kerkv.
(get.) H. Timmer Secretaris Kerkv.
(get.) J. van Zijl Adm. Kerkv.

Commissarissen

(Raad van Toezicht
Der Kerkhof.)
(get.) K. Kampinga
(get.) R. Vos Sr.
(get.) J. de Boer

■ Jacques Tersteeg

1. Jacques Tersteeg, 'Werkdag op het kerkhof te Bellingeweer'. In: *Infobulletin Winshem*, jr. 8, nr. 3, oktober 2003, p. 22-24. Voor meer informatie over kerkelijke gemeente, kerk en kerkhof van Bellingeweer verwijs ik hier ook graag naar de artikelen van Wim, J. de Boer, 'Uit de kerkelijke registers van bellingeweer (1668-1811) en van Ranum (1683-1811)', deel 1 t/m 3. In: *Infobulletin Winshem*, jr. 5, nrs. 1, 2 en 3.

2. Dr. W.J. Formsma, 'Kerk en klooster te Winsum'. In: *Winsums Verleden*, Groningen-Djakarta 1957, p. 125-150.

3. A. Pathuis, *Groninger gedenkwaardigheden: teksten, wapens en huismerken van 1298-1814*. Assen 1977, p. 205-207. Hier p. 205, [887].

4. 'Aetatis suae 64' = toen hij 64 jaar oud was.

5. A. Pathuis, a.w., p. 205, [888].

6. A. Pathuis, a.w., p. 206, [896].

7. A. Pathuis, a.w., p. 206, [895]. Volgens Pathuis bevat het medaillon Huismerk nr. 119.

8. A. Pathuis, a.w., p. 205-206, [889], [890] en [891].

9. A. Pathuis, a.w., p. 206, [892], [893] en [894].

10. Clara Feyoena van Sytzama publiceerde, met name door toedoen van haar vader, in 1746, - dus op 17-jarige leeftijd -, de dichtbundel *Bellingeweerder Uitspanningen* (1746).

11. Voor de genealogische gegevens van de Van Sytzama's, zie D.J. van der Meer, *Friens en de van Sytzama's*. Alphen aan de Rijn 1994, p. 88 ev.

12. Vgl. Jacques Tersteeg, 'Werkdag op het kerkhof te Bellingeweer'. In: *Infobulletin Winshem*, jr. 8, nr. 3, oktober 2003, p. 24.

13. Wie dit afschrift, ongetwijfeld van stukken uit de kerkelijke archieven van Bellingeweer, heeft vervaardigd is niet bekend. De bladen hebben vermoedelijk ooit berust in het Gemeentearchief van Winsum.

14. Vandaar ook dat in de middelste rij onder de namen op de indeling huisnummers zijn toegevoegd.



PARATYPHUS TE WINSUM DOOR IJSJES IN DE ZOMER VAN 1933

Op dinsdag 1 augustus 1933 verscheen het volgende, voor zichzelf sprekende bericht in de Provinciale Groninger Courant:

■ Jacques Tersteeg.

DE IJSCOVERGIFTIGING TE WINSUM.

Geen enkele patiënt in levensgevaar al is de ziekte niet geheel onschuldig.

Het steeds toenemende aantal patiënten, dat sedert de vorige week reeds tot tegen de 250 is gestegen, heeft in de gemeente Winsum begrijpelijkerwijze wel eenige consternatie verwekt. Nu de ziekte blijkbaar niet van zulk een kwaadaardig karakter blijkt te zijn, dat bij de patiënten direct levensgevaar bestaat, is de kalmte grootendeels teruggekeerd. Maar dat de bewoners, nu in zeer vele gezinnen ziekte is gebracht, thans onder een depressie leven, ligt voor de hand. Overal in het dorp wordt in troepjes de toestand besproken en geeft men elkaar over en weer lezingen van het verloop der ziekte en den toestand waarin sommige patiënten verkeeren. Velen hebben een koorts van meer dan 40 graden, enkele zelfs van 41,2.

Uit het onderzoek is thans gebleken, dat de ziekte haar oorzaak vindt in de paratyphus b. bacil, die voorkomt in voedingsmiddelen en water. In de faecaliën en het braaksel van enkele patiënten heeft men dezen bacil gevonden, zoodat vast staat, dat deze de verwekker is van het lijden der aangetasten.

En waar tevens vaststaat dat allen die thans te bed liggen ijsco's hebben genuttigd, afkomstig van het nieuwe ijsco-fabriekje van den heer Heerco Heerema, kan als zeker worden aangenomen, dat de oorzaak ligt in de ijsco's. Reeds in den nacht van Woensdag op Donderdag kregen enkele personen last van braken en diarree. Zij zochten de oorzaak in de ongewone hitte van dien dag en het veelvuldig gebruik van water, maar toen den volgenden dag (Vrijdags) het aantal lijders aan dezelfde verschijnselen bij het uur toenam en zij vernamen, dat deze vermoedelijk tengevolge van het gebruik van ijsco's ziek waren geworden, toen begrepen zij dat ook zij daarvan de dupe waren geworden omdat ook zij zulk een versnapering uit Heerema's fabriek hadden gebruikt. Er werd den vorigen Donderdag in

Winsum een muziekconcours gehouden, waarin muziekgezelschappen uit de omliggende plaatsen meedongen. Op dit concours heeft Heerema goede zaken gemaakt.

Volgens bewering moet een jongetje toen reeds de opmerking gemaakt hebben, dat de ijsco "niks lekker was, moar zuur smoakte", een opmerking die onmiddellijk was weersproken met de woorden "Hoal die stil".

Hoe het zij, het gevolg is geweest dat in den nacht zich bij vele koopers ziekteverschijnselen voordeden en de dokter, de heer A.L. de Groot onmogelijk aan alle aanvragen kon voldoen, zoodat assistentie moest worden gevraagd.

In enkele gezinnen liggen vier, vijf personen ziek. De gevallen komen voor onder alle standen der bevolking en onder alle leeftijden.

Zoo behoort tot de zieken, de heer ds. S. Idema, predikant bij de Gereformeerde kerk, die Donderdag het muziekfeest heeft bijgewoond, en bij den veearts thuis liggen drie familieleden te bed.

Hoewel de ziekte niet zoo onschuldig is, als sommigen nu reeds meenen te mogen aannemen, bestaat er voor geen der patiënten levensgevaar. Alleen bij een vrouw, die in bijzondere omstandigheden verkeert, is de toestand niet zonder zorg.

Ook bij personen uit de omliggende gemeenten o.a. Ezinge, Onderdendam en Middelstum komen enkele ziektegevallen voor.

Gebleken is dat deze personen allen het muziekfeest te Winsum hebben bezocht en op het terrein ijswafels hebben genuttigd.

De autoriteiten hebben direct de noodige voorzorgsmaatregelen genomen voor verdere uitbreiding. De in de fabriek aanwezige ijsvoorraad is in beslag genomen en vernietigd. Verdere uitbreiding zal nu wel niet meer voorkomen, al bestaat de mogelijkheid, dat pas drie à vier dagen na het gebruik de ziekte zich openbaart.

Hun die met de patiënten in aanraking komen, is de ernstige vermaning gegeven, vooral telkens wanneer zij hulp verleend hebben, hun handen grondig te wasschen.

Gisteravond liet de burgemeester per omroeper, die per rijwiel het dorp doortrok en met een bel de aandacht der menschen tot zich trok, verschillende voorzorgsmaatregelen bekend maken.

Zoo werd gelast dat alle lijfgoederen der patiënten moesten worden uitgekookt en dat in gezinnen die bij het tonnenstelsel zijn aangesloten, hebben te zorgen, dat braaksel, faecaliën en urine in de tonnen wordt gestort en dat in gezinnen, die niet zijn aangesloten, dient te worden gezorgd dat bedoelde uitwerpselen met een carbol mengsel van 10 pct. Of een mengsel van lysol van 5 pct. Worden gedesinfecteerd.

De kermis gaat over.

Uit Winsum wordt ons nog gemeld:

Van de zijde der zuivelfabrieken wordt alle mogelijke medewerking verleend, terwijl geen arbeiders worden toegelaten uit gezinnen waar de ziekte voorkomt.

Den slagers is verboden wordt of gehakt te maken of af te leveren. Ten einde te voorkomen dat ook de bad- en zweminrichting wordt besmet, is deze inrichting voorloopig door het bestuur gesloten.

Het bestuur van de Vereeniging voor Volksvermaken heeft besloten, de aan het einde dezer week te houden kermis niet te laten doorgaan.

De bijzondere school is gesloten; de openbare was reeds met vacantie.

Notulen extra ledenvergadering Historische Vereniging Winsum –Obergum 27 april 2006 / De Hoogte

Aanwezig: 18 personen, van wie 15 lid van de vereniging.
Afwezig met kennisgeving: J. Venhuizen

1 Opening

Voorzitter Tersteeg opent de vergadering, heet de aanwezigen hartelijk welkom en zet het doel van deze extra ledenvergadering uiteen. Nadat op de vorige vergadering in principe werd besloten tot statutenwijziging in verband met het creëren van de mogelijkheid tot verlenging van de zittingsperiode van bestuursleden, dient er volgens de statuten binnen 4 weken nadien een vergadering te worden belegd, waarin het definitieve voorstel aan de leden wordt voorgelegd.

Om de avond ook een meer inhoudelijk karakter te geven zijn de heren H. Meinders en A. Schuurig gevraagd op de conceptplannen ter viering van Winsum 950 jaar nader toe te lichten. De vergadering wordt afgesloten met een korte lezing door de voorzitter over de oorkonde uit het jaar 1057 waarin aan Winsum een markt met tol- en muntrecht werd verleend door de Duitse Keizer.

2 Vaststelling van de agenda

De uitgedeelde conceptagenda wordt definitief vastgesteld.

3 Voorstel tot statutenwijziging

De aanleiding tot het voorstel tot statutenwijziging is gelegen in het feit, dat het moeilijk is om nieuwe (geschikte) bestuursleden te krijgen. Tot voor kort was de zittingsduur van een bestuurslid in de statuten vastgesteld op maximaal 2 perioden van 4 jaar. Door het oprekken van de zittingstermijnen kan het probleem het hoofd worden geboden, daar de vorige secretaris, dhr. De Ranitz, bereid is gevonden zijn bestuurstaak te continueren. Door het notariskantoor Suk te Winsum is voorgesteld de huidige tekst in Artikel 7, sub 2 over zittingstermijnen te laten vervallen en te vervangen (een bestuurslid is onbepaald herkiesbaar). Een ander punt van wijziging betreft de vereiste meerderheid van stemmen in geval van statutenwijziging (Artikel 15). In de oude situatie was een tweederde meerderheid vereist; deze wordt nu gewijzigd in 'de helft plus één'.

Na deze overwegingen wordt unaniem besloten de voorgestelde statutenwijzigingen te aanvaarden.

4 Samenstelling bestuur

Voorgesteld wordt de voorlopige benoeming van dhr. De Ranitz tot bestuurslid te bekrachtigen. De vergadering gaat hiermee akkoord. De Ranitz zal zich wederom belasten met het secretariaat en volgt als zodanig dhr. Rinzema, die als bestuurslid is afgetreden, op.

5 Mededelingen

C. Tersteeg roept de aanwezigen op om zich als deelnemer aan te melden voor de volgende, nog te organiseren, graven-inventarisatiedag, die dit jaar op de begraafplaats te Ranum zal worden gehouden.

De resultaten van de vorige inventarisatie van de begraafplaats te Bellingeweer zullen binnenkort in het verenigingsblad Winshem worden gepubliceerd.

6 Plannen voor de festiviteiten rond 950 jaar Winsum

Voorzitter H.Th. Meinders van de Stichting 950 jaar Winsum bijt de spits af met de bespreking van een concept activiteitenlijst voor de festiviteiten 950 jaar Winsum in 2007. Voor dit doel is een aparte stichting opgericht, waarin onze vorige secretaris, dhr A. Rinzema als adviserend lid zitting heeft. Het stichtingsbestuur is verheugd met de inbreng uit onze vereniging. Inmiddels is een fraai logo ontworpen.

Ieder maand zullen er activiteiten binnen inmiddels vastgestelde thema's plaatsvinden, die door een maandcoördinator worden begeleid en voorbereid. De festiviteiten zullen zich dus over het gehele jaar uitspreiden.

De volgende thema's zijn benoemd: 1. kerkorgels, 2. cabaret, 3. bedrijfsleven, 4. muziek, 5. kunst, 6. kinderen, 7. sport, 8. culinair, 9. historisch erfgoed, 10. dieren, 11. griezelen, 12. gezelligheid. De bijdragen van de historische vereniging aan de feestelijkheden zullen bestaan uit:

- de medewerking aan de uitgave van een gedenkboek 950 jaar Winsum door de Stichting Historische Tekstuigaven Winsum-Obergum,
- het stimuleren en begeleiden van een uitgave van een historisch verantwoord kinderboek ten behoeve van de middengroepen van de plaatselijke basisscholen door de Stichting 950 jaar Winsum,
- de uitgave van historische recepten van de hand van Clara Foeyona van Sytzema en de medewerking aan een tentoonstelling over het leven van deze schrijfster; dit alles in samenwerking met de Historische Vereniging Hardenberg,
- het organiseren van maandelijkse lezingen in het Jacobijnenhuis, die zoveel mogelijk aansluiten op het maandthema.
- het mede organiseren van fiets, wandel-, kano- en vaarroutes ten behoeve van de recreatie.

Dhr. Ad Schuurig, bestuurslid van de Stichting 950 jaar Winsum, vermeldt dat in het stichtingsbestuur zitting hebben genomen de heren H. Leever, H. Post, F. Lemstra, A. Dees en Mw. Y. van Mastrikt.

Wat de financiën betreft hoopt men deze te kunnen verhalen op de gemeente, de ondernemers en op fondsen. Ook zijn er plannen om een donateursvereniging van Vrienden 950 jaar Winsum in het leven te roepen.

Voor nadere informatie over de festiviteiten wordt verwezen naar de website w.

7 Korte lezing over de oorkonde van 1057

Voorzitter Jacques Tersteeg bespreekt enkele aspecten van de oorkonde van 24 of 25 april 1057, waarmee de Duitse keizer Hendrik IV aan de aartsbischoppelijke kerk van Bremen en Hamburg het recht verleent om in het 'comitatum' Hunsingo en Fivelingo in de plaatsen Winsum en Garrelswaer een markt te vestigen met munt- en tolrecht.

8 W.v.t.t.k. en rondvraag
geen.

9 Sluiting.

■ C. de Ranitz.

Notulen jaarvergadering Historische Vereniging Winsum-Obergum 29 maart 2006 / De Hoogte

Aanwezig: ca 40 personen

Afwezig m.k.: Mw. W. Lemstra-Wierenga, Mw. J. Venhuizen-Oosterhuis, Drs. E.de Boer.

1. Opening

Voorzitter Tersteeg opent de vergadering en heet de aanwezigen hartelijk welkom, in het bijzonder de spreker van deze avond, drs. Theo Poelman uit Groningen, die zal spreken over de toepassing van fotogrammetrie in monumentenzorg en oudheidkundig onderzoek.

2. Mededelingen

Plannen tot verdere samenwerking

Onze vereniging is in overleg getreden met de zusterverenigingen in de Gemeente (zijnde: de Historische Vereniging Ubbega (Adord /Sauwerd), Middagherland (Feerwerd/Ezinge) en de Historische Kring Baflo (Baflo/Tinallinge), teneinde te polsen hoe meer kan worden samengewerkt en of er een basis kan worden gevonden voor de uitgave van een gezamenlijke periodiek. De noodzaak hiertoe is gelegen in het feit, dat de afzonderlijke verenigingen kampen met gebrek aan kopij en dat bij samenwerking aanzienlijk op kosten kan worden bespaard. Met uitzondering van de Hist. Kring Baflo lijken de overige verenigingen wel voor een gezamenlijk tijdschrift te voelen.

De aanzet tot nauwere samenwerking werd in de nazomer van 2005 gegeven, tijdens de voorbereiding van de Open Monumentendag. In overleg met de gemeente Winsum organiseerden de vier historische kringen toen een fietstocht langs de middeleeuwse kerken in de gemeente Winsum. Hiertoe werd gezamenlijk een heiligenkalender uitgegeven, waarvan de afzonderlijke bladen een beschrijving bevatten van te bezoeken kerken en bijbehorende patroonheiligen of, indien deze niet bekend waren, 'populaire' Groningse heiligen.

Leden van alle vier kringen verleenden hun medewerking door op die dag de diverse kerken te bemensen.

Viering van het 950 jarig bestaan van Winsum

Alhoewel Winsum ouder is dan 950 jaar, wordt het herdenkingsfeest gerelateerd aan de verlening van het markt-, munt- en tolrecht door keizer Hendrik IV in het jaar 1057.

Bij de viering en de feestelijke herdenking hiervan is aan de historische vereniging een belangrijke taak toegedacht, onder andere in de vorm van medewerking aan de totstandkoming van een nieuw gedenkboek. Voor dit doel is een redactiecommissie gevormd bestaande uit: de heren Redmer Alma, Anton Rinzeema, Jacques Tersteeg en de dames Annemieke Galema en Hilde Bolhuis. De redactiecommissie overlegt momenteel over de opzet van het boek en is bezig deskundige auteurs uit te nodigen.

Ook zal er in 2007 een kinderboek voor de middengroepen van de basisscholen van Winsum worden uitgegeven. Hiervoor is door de Stichting 950 jaar Winsum inmiddels een schrijfster aangezocht.

Herdenking 200ste sterfdag van Clara Feyoena van Sytzama

Er is contact gelegd met de Historische Vereniging van Hardenberg. In deze plaats wordt eveneens in het komende jaar herdacht, dat het 200 jaar geleden is dat Clara van Sytzema (o.a.

bekend door haar gedichtenbundel Bellingeweeder Uitspanningen uit 1746) is overleden. Na haar jeugd op de Tammingaborg te Bellingeweer heeft zij tijdens haar huwelijk gewoond op het landgoed Heemse bij Hardenberg. De Historische Vereniging Hardenberg ontwikkelt momenteel plannen een tentoonstelling over haar leven en werk in te richten. Zij heeft onze vereniging gevraagd hieraan mee te werken.

Het ligt in de bedoeling deze tentoonstelling in het kader van de festiviteiten 950 jaar Winsum ook naar ons dorp te halen. Tevens wordt onderzocht in hoeverre de reeds geruime tijd geleden geplande uitgave van een receptenboekje van Clara's hand (Rijksarchief Assen) in onderlinge samenwerking tot stand kan worden gebracht.

Excursie/werkdag kerkhof Ranum

Op stapel staat een excursie annex werkdag op het kerkhof van Ranum met het doel de daar nog aanwezige graven te inventariseren. De dag zal worden afgesloten met een gezamenlijke maaltijd. Men diene zich hiervoor op te geven bij Clemens Tersteeg, die zich met de voorbereiding en organisatie van de werkdag heeft belast.

De resultaten van de vorige werkdag op het kerkhof van Bellingeweer zullen in het komende nummer van het verenigingsbulletin Winshem worden gepubliceerd.

3. Notulen

De notulen van de vorige jaarvergadering van 24 maart 2005 (zie Infobulletin Winshem okt. 2005 (nr. 2), p. 16-19) worden besproken en geven geen aanleiding tot vragen of op- en aanmerkingen, zodat zij kunnen worden goedgekeurd. De voorzitter bedankt secretaris Rinzeema.

4. Jaarverslag secretaris

Met het, ter vergadering uitgereikte jaarverslag van secretaris Rinzeema wordt zonder op- of aanmerkingen door alle aanwezige leden ingestemd. De voorzitter bedankt secretaris Rinzeema.

5. Financieel verslag penningmeester

De penningmeester, Mw. Ida van der Molen, geeft een toelichting bij het financieel verslag (jaarrekening en begroting). Bij de afsluiting van het jaaroverzicht op 31 december had een relatief groot aantal leden hun contributie nog niet voldaan. Inmiddels is dit aantal gereduceerd tot vier. De oorzaak van de late betalingen is vooral gelegen in het feit, dat de contributienota's pas in oktober zijn verstuurd als los inlegvel in het Infobulletin. Deze goed bedoelde poging tot bezuiniging op de portokosten had tot gevolg dat vele leden de nota niet of niet tijdig hebben opgemerkt. Daarom heeft in het bestuur besloten om in het vervolg de contributienota's apart te verzenden.

De begroting laat een tekort zien van € 500,-, doordat een extra post voor de komende festiviteiten in 2007 is uitgetrokken. Verder is gebleken, dat de post advertentiekosten lager is uitgekomen, omdat een aantal adverteerders is gestopt. De post rentevergoeding is daarentegen hoger uitgekomen, doordat is overgestapt naar een spaarrekening met hogere rente. Over het geheel genomen was 2005 in financieel opzicht toch een goed jaar, dat met een batig saldo van € 100,- kon worden afgesloten. Nadat nog een aantal korte informatieve vragen is beant-

woord, bedankt de voorzitter de penningmeester voor haar toelichting en duidelijk verslag.

6. Verslag van de kascommissie

De leden van de kascommissie, de heren en Haak en Van Dijken, verklaren bij monde van laatstgenoemde, dat de bescheiden zijn gecontroleerd en in goede orde zijn bevonden. De commissie stelt voor de penningmeester en daarmee ook het bestuur decharge te verlenen.

Aldus wordt besloten, waarna de voorzitter de leden van de kascommissie bedankt voor hun inzet.

7. Samenstelling bestuur en voorstel statutenwijziging

Reglementair aftredend zijn dit jaar de bestuursleden dhr. C. de Ranitz (secretaris van 1995–2000) en dhr. A.J. Rinzema (secretaris sinds 2000). Beiden zijn volgens de huidige statuten niet meer herkiesbaar (vgl. de maximale zittingsduur bestuursleden bedraagt tweemaal vier jaar).

Voorzitter Tersteeg licht toe dat het bestuur er in geslaagd is voor slechts één vacature een (geschikte) kandidaat te vinden. Op grond van het feit dat het gedurende de afgelopen jaren steeds lastiger is geworden voldoende (en geschikte) kandidaten voor vacante bestuursfuncties te vinden, en mede ook met het oog op de noodzakelijke continuïteit van organisatorische en bestuurlijke verenigingszaken in de nabije toekomst, stelt het zittende bestuur voor Artikel 7, sub 2 van de verenigingsstatuten inhoudelijk en woordelijk zodanig te laten wijzigen dat een aftredend bestuurslid na twee perioden van 4 jaar in het geval van ontstentenis van een opvolger herbenoembaar is.

Het bestuur stelt de algemene vergadering voor met deze statutenwijziging in te stemmen (twee/derde meerderheid), zodat het de definitieve wijziging overeenkomstig Artikel 15 van de verenigingsstatuten notarieel kan laten vastleggen. Alle aanwezige leden stemmen met dit voorstel in.

Omdat op dat moment niet het, voor een statutenwijziging vereiste, quorum aanwezig is, betekent het bovenstaande besluit dat binnen 30 dagen een tweede ledenvergadering moet worden gehouden, die dan bij meerderheid van stemmen met de voorgestelde statutenwijziging zal moeten instemmen.

Vervolgens stelt het bestuur bij monde van de voorzitter voor in de vacature van dhr. Rinzema als opvolger en nieuw bestuurslid te benoemen dhr. B.J. Haak, aftredend lid van de kascommissie. Dit voorstel wordt met algemene stemmen aanvaard.

Aangezien het bestuur in de vacature van dhr. De Ranitz geen opvolger heeft kunnen vinden, doch dhr. De Ranitz te kennen heeft gegeven dat hij, na instemming met de voorgestelde wijziging van de statuten (zie boven), herkiesbaar is, stelt het bestuur voor hem voorlopig per direct te herbenoemen.

De voorzitter dankt dhr. Rinzema voor het vele werk, dat hij de afgelopen jaren voor de vereniging heeft verricht, zoals het bijhouden van de interne leesportefeuille, de vele deskundige verslagen, de boekbesprekingen in het tijdschrift en de deelname aan de werkgroep archeologie. Voor de komende tijd wordt hem veel sterkte toegewenst.

Als blijk van dank wordt hem tijdens het hartelijk applaus een fraai boeket rode rozen overhandigd.

Tenslotte overhandigt de voorzitter ook aan dhr. De Ranitz een boeket bloemen als dank voor het vele werk dat hij de afgelopen twee bestuursperioden voor de vereniging heeft verzet. Tevens deelt de voorzitter mee zeer verheugd te zijn dat dhr. De Ranitz, als eerste bestuurslid van het eerste uur, zich bereid

heeft verklaard zijn bestuursfunctie te willen continueren en zelfs het secretariaat voor de tweede maal weer op zich te willen nemen.

8. Samenstelling kascommissie

De heer Haak is na twee jaar aftredend lid van de kascommissie. Hij wordt opgevolgd door dhr. E. Mulder, welke benoeming met instemming door vergadering wordt overgenomen. De voorzitter bedankt dhr. Haak.

9. W.v.t.t.k.

Niets.

10. Rondvraag

Geen

11. Lezing van dhr. Theo Poelman.

Lezing door drs. Theo Poelman, Fotogrammetrie als methode en techniek bij archeologie en monumentenzorg.

12. Sluiting

De voorzitter dankt de heer Poelman voor zijn bijzonder interessante lezing en sluit de vergadering ruimschoots na tien.

De volgende, extra ledenvergadering ten behoeve van de definitieve vaststelling van de voorgestelde statutenwijziging zal plaatsvinden op donderdag 27 april 2006 te 20.00 uur in Zalen-centrum de Hoogte.

■ C. de Ranitz / J. Tersteeg.

Oude nummers van Infobulletin 'Winshem'

Wij maken u graag opmerkzaam op het

feit dat van een aantal van de tot nu toe

verschenen nummers van het

Infobulletin nog exemplaren voorradig zijn.

Met name voor nieuwe leden is het

wellicht interessant om in het bezit te

komen van artikelen die in eerdere

bulletins zijn verschenen.

De prijs van de nog aanwezige nummers

*bedraagt € 5,- per exemplaar, exclusief eventu-
ele verzendkosten.*

*De nummers kunnen ook tegen contante bet-
aling worden afgehaald*

bij P. Noord, Kloosterstraat 8, Winsum

(telefoon 0595-441526) ... zolang de

voorraad strekt.

Pedicura

gediplomeerd voetverzorgster
aantekening diabetische voet
voetreflexzonetherapeute
massage-therapeute
en stoel shiatsu

fennie braad
nieuwstraat 48
9952 ej winsum

06 - 20 43 78 49
behandeling op afspraak

KOEL SERVEREN "Grunneger" KRUUD NBITTER

Garantiede kwaliteit



*Trok n oet kruud n, dei oronger veul in
Grunnen vuerkwam n*

Er gaat niets

boven Groningen

Slijterij Guikema

0595 44 40 32 - Winsum

GEDISTILLEERD

Dese kruid niet in de slachbak wesen

30% vol

e
0,1l

Flower Design

WINSUM

Hoofdstraat W 24 9951 AB Winsum
Tel.: 0595 - 443620



Oude nummers van Infobulletin 'Winshem'

Wij maken u graag opmerkzaam op het feit dat van een aantal van de tot nu toe verschenen nummers van het Infobulletin nog exemplaren voorradig zijn. Met name voor nieuwe leden is het wellicht interessant om in het bezit te komen van artikelen die in eerdere bulletins zijn verschenen.

De prijs van de nog aanwezige nummers bedraagt € 5,- per exemplaar, exclusief eventuele verzendkosten.

De nummers kunnen ook tegen contante betaling worden afgehaald

bij P. Noord, Kloosterstraat 8, Winsum
(telefoon 0595-441526) ... zolang de voorraad strekt.